mülkiyeliler birliği dergisi

YIL 1968 YILDÖNÜMÜ SAYISI SAYI 13

İÇİNDEKİLER

Sayın Okurlar

Dergimiz, bu sayısiyle yayın hayatının 4. yılına girmektedir. Geçen üç yılın muhasebesi; Dergimizin, yurdun dört bucağına dağılmış meslekdaşlarla irtibat organı olmak ve gerek meslek, gerekse kültür konularında camiaya hizmet görevlerini gereği gibi yaptığını göstermektedir. Başarı sağlamış olan bu tutumumuz yeni yılda da aynen devam edecektir.

Aralık ayı Mülkiye'nin 109. ve Birliğimizin ise 22. Kuruluş Yıldönümüdür. Her iki Müessese de, son yıllarda, maddî ve mânevî yönden ileri hamlelere sahne olmuştur. Bundan sonra da aynı hamlelerin devamını temenni ederiz.

Dergimizin çıkışında amatör bir ruhla bizi desdekleyen (Yayın Kurulu) ve yazı gönderen (Meslekdaşlara) sonsuz teşekkürler...

Daha nice yıllar temennisiyle, hepinize sevgi ve saygılar.

MÜLKİYELİLER BİRLİĞİ

Üniversite'de Düzelti İçin 3 Tez

College de France Profesörlerinden
Jacques Berque

Mayıs ayında geçen günler artık hatıralar âlemine girmişse de afilerin duvarlarında çınlayan tartışmaların yankıları henüz sönmemiştir. Fakültelerin açılmasının yakın olması dâvalara ivedilik vermiştir. Fransız üniversitelerinde bir değişiklik gerekmektedir. Bu nokta üzerinde hemen hemen herkes mutabıktır. Yapılması öngörülen düzelti yeterli midir? Profesör Jacques Berque köklü değişiklikleri öngören 3 tez önermektedir :

Üniversite gençleri, dünyanın her tarafında, üniversiteyi yani toplumu tartışma konusu yapmıştır. Bu tartışmalar Fransada da olmuş ve daha da olacaktır. Bu esnada beklenmedik şiddet gösterilmiştir. Gençlik, profesörler ve programlarla giriştiği mücadelede âni olarak taşmış ve bu başkaldırma şeklini almıştır. Her zaman olduğu gibi bu kasırga hareketine birçok unsurlar karışmıştır. Hazırlanmış hatta bazan gizli hareketler, tam demokrasiye özlem ve âniden meydana gelen hareketler olmuştur. 1948 günlerini hatırlatan bir heyecan ile eski yasakları açıkça reddeden tepkiler gösterilmiştir. Gerçeğe doğru yöneltilen bu hamlede başkalarına olduğu gibi kendilerine de yer verilmesi istenilmiştir. Bu garip günleri bir sarhoşluk havasına sokan vait ve tehditle dolu karışım, dumanla dolu salonlardaki başıboşluğun doğurduğu düzensizlik, bütün baskıların reddi, duvarlara yazılmış olan sloganlar çevresinde yapılan hareketler veya fikir tartışmaları, görülmemiş bir durum göstermekteydi. Olgun gözlemciler ve gösterilere katılan ağabeyler çabuk umuda kapılmışlardır. Onlara göre artık hiçbirşey eskisi gibi olmayacaktır. Üniversite alanında şüphesiz bu böyle olacaktır. Hareketin çeşitli yönleri, hataları ve çok ileri gidişleri ne olursa olsun taşıdığı ihtarlar unutulmayacaktır. Birşeyle ilgilidir bu. Kökten ve cesaretli bir düşünüş, memleketin ve dünyanın gerçeklerinin daha iyi bir anlayışı, hiç şüphesiz bugünkü durumun sonunu teşkil etmese bile, profesörlerin, öğrencilerin ve belki de bütün vatandaşların istediği gibi, bizi 1968 Mayıs günlerinden daha ileriye götürecektir.

Bu hareketin nedenlerini ve sonuçlarını gözönünde tutarak bir kanaata varmak için vakit henüz erkendir. Aşağıda yazacaklarım ve ileri süreceğim fikirler, geçen garip haftaların çılgınlığına cevap verecektir, iddiasında değiliz. Bunlar ancak, daha evvel başlanmış araştırmaların devamı olacaktır ve önümüzdeki soruna kısmen bir yardım niteliğini taşıyacaktır. Bunlar, mevcut dosyaya katkıda bulunacak bazı önerilerdir. Üniversiteden veya genel olarak eğitimden beklenen hususlar üzerinde ağır bir belirsizlik perdesi vardır.

Maksat gençlik potansiyelini olgunlaştırmak, araştırmalarına yardım etmek, onlara sorumluluklarını kavratmak; kadroları, araçları değiştirerek bu sorumlulukları benliğe ulaştırabilecek hale getirmek hususundaki bir tasarıya, ne pedagoji kitaplarımız, ne tutumumuz ne de akademilerimiz cevap verecek nitelikte değildir.

Amaç bir seçkin sınıf yaratmak, yani aile durumu ile kapkaç edinilen servetin doğurduğu gençleri büyüklerinin verasetini ele alarak yürütecek bir azınlık yetiştirmekse, üniversite bugünkü haliyle bu azınlığı yetiştirmeye yetip de artar bile.

Gençliğin karşılaştığı sorunlara bir de okul binalarının yetersizliği ve içlerinin tıklım tıklım öğrenci dolmuş olması, öte yandan öğretmen ve öğrencilerin maneviyatlarının bozulması ve eğitimde yapılan düzeltimin pedagoji yöntemlerini altüst etmesi gözönünde tutulursa bir başkaldırma hareketinin ortaya çıkmış olmasına hayret etmemek gerekir.

— I —

Fransada, bugünkü eğitim kuruluşlarını tenkitle yetinerek üniversitede bir değişiklik yapmak teşebbüsü, herkesi aldatmak olacaktır. Bugünkü sistemin yerine konulabilecek bir sistem, evvelkinin dar alanı içinde boğulacaktır. Bugünkü eğitim tutumunun izlediği yol ve kullandığı araçlardan çok, temeli yeniden gözden geçirmek gerekir. Esefle görülmektedir ki, bugün yapılan tartışmaların çoğu, ayrıntılar üzerinde olmaktadır. Bu tartışmalarda acelenin gereği var mıdır? Şüphesiz ki evet. Çünkü sınavlar konusu vardır. Fakat birkaç gün içinde bu konuda eskisinden daha iyi bir örgüt kurulabileceğine kim inanır. Derhal gerçekleşmesi gereken ihtiyaçlar ele

alındığı zaman bile, işin derinliğine gitmelidir. Üniversitede, şimdiye kadar, ayrıntılara ait tedbir alarak üniversiteyi düzeltmek iddiasında bulunanların hatası, köklü bir değiştiri yapmaktan kaçınmış olmalarıdır. Gençliğin son başkaldırmasına kadar esaslı ve genel olan bu dâvâ, hiçkimse tarafından ele alınmamıştır. Yalnız bürokratik, kısmî ve taraf tutan incelemeler yapılmış; bu incelemeler ise uzmanlar tarafından aynı şekilde sınırlı kalmış olan tartışmalara yol açmıştır. Caen'de yapılan toplantı da bu niteliktedir.

Halbuki, eğitim demek, yalnız elde edilmiş kültürün devri olmayıp aynı zamanda o kültürü geliştirecek araçların da sağlanması demektir. Bu konu ile ilgili olarak yapılacak görüşmelerde yaş, mevki, sınıf hiç ele alınmamalıdır. Çünkü dâvâ toplumun tümünü ilgilendirmektedir.

Sorun, yalnız bilgileri devredenler, yani hocalar arasında değil, araştırıcılar, ilerde bu bilgiyi tamamlayacak olan ve şimdilik onu alanlar ile birlikte müzakere edilmelidir. Sorunlar, yalnız aydınlar arasında, yani profesörlerle öğrenciler arasında değil, köylüler, işçiler velhasıl halkın bütün sınıfları ile de tartışılmalıdır.

Yapılacak görüşme her seviyede, merkezden çevreye ve çevreden merkeze doğru olmalıdır. Konu, toplumun her katında da görüşülmelidir ve bu görüşmeler aşağıdan yukarıya doğru, komünlerden, sendikalardan, ilgili derneklerden, büyük partilerden geçtikten sonra Millet Meclisine ulaşmalıdır. İstekler, eleştiriler, tasarılar bürolarda değil, geniş fikir alış verişlerinden sonra aydınlığa kavuşturulmalıdır. Şimdiye kadar yapılan tek taraflı incelemelerden, içinden çıkılmaz karışık taslaklar doğmuştur. Binaenaleyh araştırmalar ve tartışmalar sonunda kökten bir seçme yapabilme durumuna gelmelidir.

Bir araya getirilmiş kümelerin yapacakları toplantı sonunda bir bileşime varılmalıdır. İşte o zaman, bu toplantıya Fransada kültürün Kurucu Meclisi adı verilebilir.

— II —

Bugünkü sistem, aşağı yukarı 5 sene çaba gösteren gençlerin hayatını verimsiz kılmaktadır. Bu süre içinde sınırlı bilgiler kafalara depo edilmekte ve yaratıcılık yeteneği aşılanmamaktadır. Bu suretle, bir sürmenaj ortaya çıkmaktadır. Çünkü bilgiler, sonu gelmeyen bir şekilde her gün daha da artmaktadır. İkinci olarak, öğrencinin maliyeti gelir. Bu maliyeti, ancak toplumun belirli bir sınıfı, bir de ek görev yapan gençler karşılayabilir. Fakat bu suretle sağlığını ve özgürlüğünü yitirir. Üçüncü olarak da, bu suretle yapılan çabalar, gençleri, hayatının sonuna kadar devam edecek bir kalıba sokar.

Bu şartlar altında elde edilecek diplomalar gençleri büyük işlere ve büyük mesleklere hazırlar. Kader, gençleri olgunluk çağının eşiğinde etkisi altına alır. Bu etki, fizik, açık zihinlilik, cinsellik, bellek gücü, disiplin aleyhine çalışır, gerçek bir yenileme ve yenilenme söz konusu olamaz. Gençlik, olanakları içinde gelişeceğine, bir evvelki kuşağın dar çerçevesini tekrarlama durumunda kalır.

Bu durumu, insanı, ilerde olacağına hazırlayacak yerde, onu kayıtlanmış bir benzeti alanı içinde bırakır. Üniversite, kapılarını, toplumun bütün sınırlarına açık tutmalıdır. Bu suretle memleketin temelinde bulunan canlılıktan faydalanılabilir. Yine bu suretledir ki, insan iki yönüyle, yani doğa ve teknolojik yönüyle, yaratıcılığa kavuşur.

Bunun için gençlerin hazırlanmasını, sürmenajı hafifleterek elde ettiği bilgileri olgunlaştırabilecek ve aldığı bilgileri geçmiş devirle denetlemeli bir şekilde karşılaştırabilecek ayarlanmış bir devreye yaymak gerekir. Sorumluluk anlayışı içinde, olaylarla mantığı, akılla deneyi, kişisel fikirleriyle toplumcu yükemleri karşılaştırmamış olan bir kimseye diploma vermek akıllı bir iş midir?

Böyle olunca ne yapmalıdır?

Bugün, gün geçtikçe sayısı artan genç Fransızların haklı olarak yapmak istedikleri yüksek öğrenimi, iki aşamaya ayırmak gerekir.

Birinci aşama, geniş anlamda bir yetişmeyi sağlamalıdır. Bu aşama, ilerdeki uzmanlaşmanın temelini kurmalıdır.

Bu şekilde, gençlik ilerdeki ortak hayata hazırlanmış olur. Vaktile olduğu gibi, gençler, kökenleri ne olursa olsun spora, kültür alış verişine ve başka bir çok bilgilere sahip olurlar. Kendilerini daha iyi tanıdıkça da yeteneklerini daha iyi kavrarlar. Memleketin kaynakları, kapısını çalabilecekleri meslekleri ve dünyayı tanıyarak, hudutları içinde sınırlı kalmış toplumlarının dışında daha zengin neler bulunduğunu öğrenebilirler.

20 veya 22 yaşında günlük hayata atılınca meslekî bir hayata girerler, insan ve vatandaş olarak sorumluluklarını ellerine alabilirler ve bilgi sahasında üreticiliğe katılırlar. Belleğin baskısından kurtarılmış olan gençler, kişisel araştırmalara gittikçe artan bir şekilde katılırlar. Yüksek diploma elde edebilme müddeti 10 yıl sürer. Bu ise, olgunlaşma devrinde bulunanların eğitiminin bir amaca yöneltilmesi, bursların arttırılması, boş vakitlerin değerlendirilmesi suretiyle, nereden gelirse gelsin, ister aydın isterse zanaatkâr olsun yavaş yavaş hizmet ve ihtiyaç amacına ulaşılmalıdır. Böylece, hangi sınıftan olurlarsa olsunlar, gençler halk üniversitesi denilen örgüt içinde kaynaşmalıdır.

— III —

Üniversite, konuların tartışılacağı bir yer olacaksa bu görev boşlukta kalmamalıdır. Yaşadığımız gerçeklerin üzerine kurmalıyız temeli. Bu gerçek konusunda, ilgi çekici başlıca iki alan

vardır: Bütün olanakları ve tehlikeleriyle gün geçtikte ilerleyen teknoloji ile dünyada bulunan ve şimdiye kadar az çok ihmal edilmiş olan ulusların tarihsel girişimlerini bir araya toplama. Burada, ikinci olan ile yabancı dil öğretiminin ilişkileri üzerinde duracağım.

Burada, uzun zaman, bu öğretimin neden ihmal edildiğini ve bugün de yeterli olmadığını aramak yerinde olmıyacaktır. İleri sürülen teknik nedenlere bir de genel nedenler katılmaktadır. Gözle ve kulakla dil öğrenme sisteminin kullanılması ve dış ülkelerde «aileler yanında oturma» nın gelişmesi bu öğretimin zayıflıktan kurtarılması için bir çare değildir. Bu öğretim, zamanımızın hümanizması içinde tam yerini bulmalıdır. Gerçekten, bir veya birçok yabancı dilin öğrenilmiş olması amacı tam olarak da sağlayamaz. Bu yeni olanağın rastlantı olmaması, örgütlü ve yaratıcı bir bütün içinde ulusal durumla bağdaşması gerekir. Şimdiye kadar, halkın yabancı dil öğrenmek istemesi, daha çok zorunluklardan ileri gelmiştir. Birçok sömürgelerdeki durum da böyledir. Bu itibarla, her nevi düzelti, genel amaca göre ayar edilmelidir.

Bugün de yabancı dillerin okunması, daha çok pratik ihtiyaçlara cevap vermektedir. Halbuki modern dünya anlayışına göre, bir kültür ancak başka bir kültürle alış verişte bulunduğu takdirde benliğini gösterir. Bu nedenledir ki biz, biz olabilmek için başkalarının dilini öğrenmek zorundayız.Bu ise başıboşluk ve Vagonli uygarlığı içinde değil, tarafların kişiliklerini gösteren bir anlayış içinde yapılmalıdır.

Başkalariyle alış veriş. Ama kimlerle? Bu soruya cevap ancak tarihsel olabilir. XIX ncu yüzyılın sonuna kadar, kültürlü adamların yaptıkları gerçek alış veriş, Yunan ve Roma'lılarınki gibi ölmüş toplumlarla olmuştur. Çocuk, olgun kimse, bu nedenle, hem kendinden farklı hem de kendisiyle bir aileden olan uygarlıklardan faydalanmıştır. Rousseau, Saint - Just, Chateaubriand ve daha birçokları ve hatta hemen hemen bütün yazarlar, bugüne kadar, içgüdü ile bu iki uygarlığın biçimsel ve töresel kurallarından esinlenmişler ve kendi benliklerini devamlı olarak denetleyebilmişlerdir.

Bugün, Yunan ve Roma uygarlıklarından başka uygarlıklara da başvurmak zorunda kalıyorsak bu, geçmişin ve dünya ölçülerinin gerektirdiği tarihsel bir zorunlukdur. Bizimkinden başka, aynı zamanda bizimkine yakın uygarlıklar, bugün bütün dünya uygarlıklarıdır.

Bu gözlem doğru ise, yabancı dil öğreniminin yoğunlaştırılması ve seçilmesi sonucuna varılacaktır.

Bütün büyük toplantıların dili, aynı zamanda Avrupa dilleri olan İngilizce, Rusça, İspanyolca v.s. yardımcı dil olarak öğretilmelidir. Sömürülmekten kurtulan birçok ülke bu yola girmişler ve bu alanda tartışma götürmez başarılar sağlamışlardır. Bu halden pedagojimiz de esinlenmelidir.

Bizde, ötedenberi izlenen insanlık ilişkileri, bugün, yalnız Roma ve eski Yunan ile değil Çin, Hindistan, Arap memleketleri v.s. iledir. Zamanımızın insanlık anlayışı, liseler seviyesinde, Avrupalı olmayan başka bir dilin öğrenilmesini zorunlu kılmaktadır. Bu suretle, pedagojik faydalardan başka, gelecekteki gençlik, hareket ve bilgi bakımından değerli kaynakları el altında bulundurabilecektir. Kişiler, artık, geçmişten çok gelecek ile ilgilenmektedir. Bugünkü dünyanın değişik görünüşü, bize, gerçeğe uygun, dünya çapında bir hümanizma önermektedir.

Yukarda ileri sürdüğüm 3 tezi tekrar edelim; Mayıs günlerinin aydınlığa çıkardığı sorunu, bütünüyle kapsamış olmak iddiasında değildir. Bununla birlikte, mantıkî olarak 3 bölüm halinde sunulan bu etüd bizce 3 tezi birbirine bağlamaktadır.

Üniversitenin düzeltisi yalnız işleyişiyle ilgili olmamalıdır. Herşeyden evvel, dâvâ bütün yönleriyle eleştirilmelidir. Bu incelemeler yapılırken yalnız aydınların fikri alınmakla kalınmamalıdır. Aynı zamanda toplumu teşkil eden bütün sınıfların, komünlerin, kuruluşların, işçilerin düşünüşleri öğrenilmeli ve ortak bir gayretle toplumun hümanizması dünya ölçüsüne çıkarılmalıdır. Gerçekten, bilgilerin ve tekniğin bugünkü gelişmesi kapsamını arttırdığı için ortaya yeni aykırıklar çıkabilir. Bu itibarla, gerçek kurtarıcı bir eğitim, şimdiden bu ihtimale karşı koymak zorundadır. Bunun içindir ki kurtarıcı eğitim, halk tabakalariyle de tartışılmalı ve yalnız üst aşamalara değil herkese açık bulundurulmalıdır. Bütün bu ilerlemelerin ortak anlayışı, elde edilmiş şeylerin bir mezhep haline getirilmesi değil, mevcudun geliştirilmesi olmalıdır. Böyle bir hareket, üniversiteyi, yeniden kurulması gereken bir dünyanın gerekleri ve araçları ile güçlendirmek olacaktır.

TEKNOLOJİK İLERLEME

Erhan IŞIL
Hazine Genel Müdürü

Teknolojik ilerleme bir bütün olarak son bir kaç yılda devleşmiştir. Gerçekten, daha önceki devirler, meselâ ortaçağ bellibaşlı hiç bir teknik gelişmenin kaydedilmediği bir dönemdir. Bunun en önemli sebebinin, sosyal ortamda hür düşünüşe imkân verilmeyişi olduğu anlaşılıyor.

İngilterede sanayi ihtilâlinin başlangıç yılı olarak 1700 yılı kabul edilmektedir. Sanayi pamuklu dokumadan ibaret gibidir. Söz konusu yıllardan itibaren İngiltere tek başına dünya pamuklu dokumadan ibaret gibidir. Söz konusu yıllardan itibaren İngiltere tek başına dünya pamuklu dokuma üretiminin % 60'ını meydana getirmekteydi. Bu sebep sanayi ihtilâlini 1700 yılından başlatmakta pek sakınca yoktur. Ancak bu dönemden itibarendir ki, tek tezgâh ve ev üretimi, yerini fabrika üretimine bırakmağa başlamıştır.

Tekniği o zamanlar gerçekten ilerleten en önemli keşif J. Watt'ın buhar makinesi olmuştur. O zamana kadar kol, hayvan, yel veya akarsu enerjisiyle çalıştırılan tezgâhların artık buhar makineleriyle çalıştırılmaları gerçek bir hamle teşkil etmiştir. Bu kaynak, giderek daha hafif ve kullanışlı bir başka makinenin keşfine yani iç patlarlı motörlerin yapımına bir adım olmuştur. İç patlarlı motörlerin taşıma araçlarına konulması ise bir başka dev ekonomiye ve ulaştırma teknolojisine yol açmıştır. Şüphesiz bu gelişmeler dışında da bir çok alanda keşif ve icatlar birbirlerini izlemekteydi. Diğer taraftan, 1919'lardan itibaren traktörün kullanılması, tarım teknolojisinde büyük bir gelişmeyi peşinden sürükledi. Bundan sonra gelen dönem ise, özellikle II. Dünya Savaşından bu yana otomasyon olmuştur.

Kaba çizgilerle gelişmesini kısaca gözden geçirdiğimiz bu yıllarda bilgi artışının seyri, durumu aydınlatacak niteliktedir. Bilgi artışı, teknolojik ilerleme ile paraleldir ve iki kat artması için geçen süreler şöyle değişmiştir :

1850	yılına	kadar	100'er	yıl
1950	»	»	50'şer	yıl
1960	»	»	10'ar	yıl
1970	»	»	5'er	yıl

Şimdi teknolojideki gelişmeleri bir kaç misâl üzerinde inceleyerek paralelliği görelim. Bazı keşifler için sarfedilen zaman aşağıdaki tabloda gösterilmiştir :

124	Fotoğraf makinesinin icadı için
32	Radyonun icadı için
20	Televizyonun icadı için
6	Atom bombasının icadı için
3	Kompüterde birleşik devrelerin icadı için.

Bu açıklamalardan anlaşılacağı gibi, teknolojik ilerlemenin en belirli vasfı, ilerleme hızındaki artışın büyümesidir. Bu ilerlemenin çok kısa bir zaman ufku içinde, bugün hayat dahi edemediğimiz buluşlara ve gelişmelere yol açacağı cesaretle söylenebilir.

Teknolojik ilerlemeyi böylece gözden geçirdikten sonra, konumuzun son yıllarda çok tartışılan bir yönünü ele almamız yerinde olacaktır. Bu, kısaca, «Teknolojik açık» adını verdiğimiz meseledir.

İktisadî İşbirliği ve Kalkınma Teşkilâtı (O.E.C.D.) 1963 yılından beri bu soruyu incelemiştir. J.J. Servan - Schreiber de, 1967 yılında bir eser yayınlamış ve konuyu A.B.D. - Avrupa ülkeleri açısından işlemiştir. Bu araştırmaların sonuçlarını aşağıdaki noktalar etrafında özetlemek mümkündür :

a) Bugün için A.B.D. ile Batı Avrupa ülkeleri arasındaki teknolojik açık, artık Avrupanın kapatamayacağı kadar büyümüştür. Batı Avrupa ülkeleri, ancak birlikte hareket ederek bu farkı belki kapatabilirler.

b) A.B.D. nin eğitim ve ilim politikaları, Avrupa ülkelerinin politikalarından çok daha üstündür.

c) Avrupa ülkeleri ilmî araştırmaya, A.B.D.'ne kıyasla çok daha az kaynak tahsis etmektedirler (A.B.D. ekonomisinin 1968 yılında araştırmaya tahsis ettiği kaynaklar 28,5 mil-

yar dolardır. Buna karşılık, Batı Avrupa ülkelerinin toplam araştırma giderleri 2 milyar doların biraz üstündedir.

ç) Her ülkenin en kıymetli beyinleri bir şekilde A.B.D. yolunu tutmaktadırlar. 1966 yılında 200 ilim adamı ve 1000 mühendis Kanada-dan A.B.D. ne göçmüştür. A.B.D. de her yıl işe giren İsviçreli teknik personeli anavatanlarına maliyetleri yılda 8 milyon dolar kadardır. Dünyada 10 milyon kadar oldukları tahmin edilen ilim adamlarının yarısı halen A.B.D. de bulunmaktadır, fakat bu ülkede 1970 yılında mevcutlara ve yetişeceklere rağmen 200.000 ilim adamına daha ihtiyaç olacağı anlaşılmaktadır.

d) Beyin akımında az gelişmiş ülkelerin durumu, sanayileşmiş ülkelere kıyasla çok daha fecidir. Bu ülkelerin ilim adamları ve mühendisleri gerek A.B.D. ne, gerek Avrupa ülkelerine doğru devamlı akım içindedirler. A.B.D. nin tahsil bursu verdiği Tayvanlı, Koreli, Hong - Kong'lu ve Yunan öğrencilerin sadece % 10'u anavatanlarına dönüyorlar. İranlı öğrencilerin % 60'ı A.B.D. de yerleşmektedirler. A.B.D. hastahanelerinde çalışan 41.000 tıp doktorunun 11.000'i yabancıdır. Bir defasında 700 İngiliz tıp doktoru A.B.D. çalışmak üzere sınava girmişti. Bunların İngiltere'de bıraktıkları boşluk, Hintli doktorlar tarafından doldurulmuştur ve Hindistan tıp doktorlarına büyük ölçüde muhtaç bir ülkedir.

e) Az gelişmiş ülkelerin teknolojik açık bakımından durumları, ümitsizlik verici gibi görünmektedir. Batı Avrupa ülkeleri, belki A.B.D. ne yetişemeyebilirler, fakat az gelişmiş ülkeler de Batı Avrupa'ya yetişemeyeceklerdir. Çünkü yukarıda işaret ettiğimiz gibi en değerli beyinler, ileri ülkelere doğru devamlı olarak akmaktadır.

★★

Bu sonuçlardan nasıl bir ders çıkarabiliriz? Memleketimizde en uygun yol ne olabilir? Şimdi bunu inceleyelim.

Bir zamanlar iktisadî büyümenin tabiî kaynaklara bağlı olduğu düşünülürdü. Daha sonraları, tabiî kaynaklarla beraber, beşerî sermayenin de önem taşıdığı ileri sürülmüştür. Günümüzde, tabiî kaynakların çok az, beşerî sermayenin ise çok büyük önem taşıdığına inanıyorum. Bu sebeple, en büyük öncelik taşıyan işimizin, geleceğe onbeş, yirmi yıl ileriye dönük bir insangücü plânlaması olduğu kanısındayım. Esasen, 2. Beş Yıllık Plâna göre, bugün için ilim adamı ve teknik personel açığımız çok büyüktür. En sağlam çıkış yolumuz, bizi çağdaş medeniyet seviyesine ulaştıracak insanlarımızı şimdiden hazırlamak ve bu maksatla çok uzak görüşlü bir plânı meydana getirmektir.

Tasarılar Meclise Verildi

Bir zamandır üzerinde çalışılan ve geçen sayılarımızda, meslek kurullarından geçen son şekli neşredilmiş bulunan kanun tekliflerinden (2) si T.B.M.M. ne verilmiş bulunuyor.

Gümüşhane Milletvekili, meslekdaşımız, Sayın Sabahattin Savacı tarafından Yasama Organı'na intikal ettirilen bu iki teklif, (Merkez Kaymakamlığı) ve (Meslekten Ayrılmış Olanların Geri Dönüşü) konularındadır.

Bir diğeri, (İdarî Teminat) konusundaki Kanun Teklifi ise, bir açık oturumu müteakip yine bu devrede T.B.M.M. ne verilmiş olacaktır.

Sayın meslekdaşlarımızın bilgilerine sunarız.

İhracat Kredi Sigortası

Tarık B. SESYILMAZ

I. Giriş :

Bilindiği üzere, ekonomi dilinde emtia mübadeleleriyle ilgili ihracat kredilerinden söz edildiği zaman, genellikle, ihracatçılara açılan normal kredilerin yanında yabancı memleketlerde bulunan alıcılara özellikle yatırım mallarının satışı halinde satıcı müesseseler tarafından açılan krediler ve bu maksatla verilen ödeme vâdeleri de kastedilmektedir. Bu halde, işlemin mahiyetinden de anlaşılacağı cihetle, satılan emtia satıcının memleketinde kalmayıp, yurt sınırlarının dışına gönderilmektedir.

Görünüşte hemen hemen önemsiz bir hâl arzeden bu fark, gerçekte ihracat ekonomisinin ya yurt içinde yapılan işlemlerde hiç karşılaşılmıyan ve bu sebeple ihracatçıların ayrıca çözmesi gereken veya yurt içindeki kredi işlemlerinde daha az bir yer ve önem taşıyan bir çok problemlerle karşı karşıya gelmesine yeter bir nitelik taşımaktadır. Bu meselelerin başında, her şeyden önce, siyasal, malî, genel ekonomik ve borçlunun memleketindeki hukuk sistemi ile ilgili hususlar yer almaktadır.

Bütün bu hususlar, her türlü işlemlere teşebbüs ve bunları icra ederken ihracatçıyı ticarî rizikoların dışındaki tehlikeleri de dikkate almağa mecbur kılar. Bunlar arasında yabancı memleketteki müşterilerle temas kurmakta karşılaşılan ve önemsiz olmıyan güçlükler, onların düşünce tarzları, ticarî iktidar ve kabiliyetleri, iktisadî durumları, başka bir ifadeyle genel potansiyelleri hakkında bilgi edinme bakımından karşılaşılan zorluklar ve keza müşterilerle ilişki kurduktan sonra onların ticarî işlemlerinin ve malî durumlarının gidişini kontrol ve tâkip yönünden mevcut müşkilât bilhassa önem taşımaktadır.

Müşterilerle ilişkilerde karşılaşılan bütün bu güçlükler ihracatçıları riziko kontrolu hususunda yeni metodlar kullanmağa zorunlu kılmaktadır. Her iki gruptaki güçlüklerde, özellikle, kredi rizikoları büyük ölçüde rol oynamaktadır. Kredi sigortacısı, rizikonun ortaya çıktığı her iktisat sektöründe, sigorta tekniğinin vasıtalarından faydalanarak, yalnız olarak taşıyamıyacağı münferid rizikoları daha geniş bir alanda dağıtmayı başlıca prensip saydığı için, kendi bakımından son derece ağır kredi rizikoları ihtiva eden ihracat ekonomisinde de sigorta himayesini sağlıyabilmek amacıyla çok geniş alana dağılmış bir tehlikeler topluluğu teşkili imkânlarını araştırmış ve bu sektörde de, yurt içi kredi işlemleri için olduğu gibi, sigortanın yardım ve desteğinin eksik olmaması hususunda çaba göstermiştir.

Bununla beraber, ihracat kredilerinin sigortası görevini ifa eden özel sigorta teşebbüsleri, pek tabiî olarak, iktisadî ilkelerin ve sigortacılık tekniğinin kendilerine çizdiği sınırların dışına çıkmamağa bilhassa dikkat etmişler ve politik rizikoların veya bunların etkisindeki tehlikelerin bahiskonusu olduğu hallerde, yerlerini daima devlete veya yetkili kamu kurumlarına bırakmışlardır.

II. İhracat Kredi Sigortası mefhum ve mahiyeti :

Bazı müelliflere göre, ihracat kredi sigortası, emtia kredi sigortası içinde yer almakta ve onun tâli bir dalını teşkil etmektedir. (1). Bu sigortanın konusunu teşkil eden ihracat endüstrisi ile ilgili kredi muamelelerinden doğan riskler, doğrudan doğruya yurt içi kredi işlemlerine nazaran daha geniş ve büyüktür. Emtiayı satan ve sevkeden kimseler, yabancı memleketlerdeki müşterilerin krediye lâyık olup olmadıklarını takdir ve tayin bakımından, bilhassa, bu müşterilerinin muamelelerini, çalışma durumlarını kontrol ve murakabe hususunda iç piyasalarda faaliyet gösteren alıcılara nazaran daha sınırlı imkânlara sahip bulunmaktadırlar. Bu sebeple de, kredi verirken, çok defa, daha fazla hataya düşerler. Alıcının memleketiyle olan mesafe uzaklaştıkça, müşterinin iktisadî durumu ve varlığı hakkında şahsî ziyaret ve temaslarla bir kanaat edinmek fırsatları o nisbette azalır. Bu bakımdan, dış alıcılar hakkında verilen hükümler, geniş ölçüde, çok defa objektif bir mahiyet arzetmiyen mümessillerin raporlarına dayanır. Diğer haber alma imkânları ile bu raporlardaki bilgilerin takviyesi bahis konusu olursa da, umumiyetle bu gibi kaynaklardan elde edilen tamamlayıcı bilgiler istenilen değeri taşımaktan uzaktır.

Alacaklıların himayesi ve hukukî takip şartları da, yabancı memleketlerde umumiyetle daha güçtür. Hususiyle, denizaşırı sürüm sahalarının iktisadî durumu, iktisadî buhranlardan ileri gelen zararların meydana çıktığı hallerde, bu bakımdan çok daha fazla önem taşır.

---

(1) Habicht, Handwörterbuch des Versicherungewesens, Shf. 150 - Dermstadt, 1960.

Bunların dışında, her iki cihan harbi arasındaki dönemde, milletlerarası emtia ve tediye mübadele ve münasebetlerinde, dünya ticaretinde ortaya çıkan değişiklikler, normal ticarî kredilerin rizikosundan «Delkredere riziko», iktisadî rizikodan başka, kredi sigortası dilinde, siyasî rizikolar mefhumu ile ifade edilen ve daha ziyade siyasî sebeplerle yakından ilgili ilâve bir rizikoyu da ortaya çıkarmıştır.

İhracatçıların alacaklarının, ilgili alıcı memleketin hükûmeti tarafından ittihaz edilecek bazı tedbirler veya o memleketteki olaylar sonucunda, tahsil edilemez bir hal alacağı aşikârdır.

Siyasî rizikolar, sigorta tekniğine göre yapılacak, takdir ve tahminlere uygun vasıflar taşımadığı gibi, önceden hesaplanmaları da mümkün değildir. Bundan dolayı, özel sigorta teşebbüsleri tarafından sigorta edilemezler.

Önemli ihracat memleketleri için - bu arada 1924 den sonra İtalya, Almanya, Japonya gibi ülkeler için de - ihracatı her türlü vasıtılarla arttırmak hususunda çeşitli zorunluklar mevcuttu. Bundan dolayı, bu memleketlerin hükûmetleri, ihracat muameleleri ile bağlı «ilgili» yüksek risklerin, bilhassa politik rizikoların karşılanması hususunda da devletin yardımı esasını koymuşlardır. Şüphesiz, birbirinin aldığı tedbirler organizasyon ve teknik uygulama bakımından farklı bulunmaktadır. Ancak, pek büyük ve şumullü tehlike topluluğu olarak gerçek âfet niteliğindeki «katastroph» tehlikelerin ve siyasi rizikoların teminatının devlet tarafından deruhte edilmesi hususundaki ana prensipte hepsi birleşmiştir.

III. Tarihi gelişme ve bugünkü uygulanış şekli :

1 — İhracat kredi sigortası milletlerarası mubadele usullerinde ve dış ticaret politikasında meydana gelen değişme ve gelişmenin zaruretinden doğmuş, oldukça yeni bir kredi sigortası çeşididir. (2). Bu alanda öncülüğü İngiltere hükûmeti yapmış ve daha 1919 da İngiltere'de, bir devlet ihracat kredi sigortası sistemi uygulanmıştır. (3). Fakat, ancak dünya iktisadî buhranının tecrübelerinden ve milletlerarası ödeme münasebetlerinde ortaya çıkan aksamalardan sonradır ki, siyasî tehlikelerle transfer rizikoları teminatın içine alınmış ve geniş çapta bir ihracat kredi sigortası sistemi tesis edilmiştir. Bundan itibaren, ihracat kredi sigortasının uygulanmasiyle görevlendirilen Londra'daki, Ticaret Bakanlığının «Board of Trade» bağımsız bir dairesi hüviyetini taşıyan «Export Credits Guarantee Departmant» Birleşik Krallığın ihracatında önemli bir yer işgal etmiştir. Bugün de aynı departman, iş hacmine göre, bütün devlet ihracat kredi sigortası müesseselerinin başında bulunmaktadır.

İngiltere'deki örneğe uygun olarak 1945 den beri Kanada'da, da, Ottowa'da «Export Credits İnsurance Corporation» faaliyette bulunmaktadır. İsviçre'de, 1934 den beri, «Geschaeftsstelle für die Exportrisiko» yabancı memleketlerdeki borçlu kamu hukuku teşekkülleri tarafından ödenmiyen meblağlar için İsviçreli ihracatcı firmalara sigorta teminatı vermektedir.

Belçika'da, 1921 yılından itibaren, Kamu Kurumu niteliği taşıyan «Office National du Ducroire - OND» ihracat işlemlerinin taşıdığı rizikoların sigortalanması ile iştigal etmekte ve aynı zamanda özel bir teşekkül olarak faaliyette bulunan «Compagnie Belge d'Assurance-Crédite-COBAC» ın ihracat işleri kredi sigortalarının reasürörü vazifesini görmektedir. İtalya'da 1912 yılında kurulmuş olan «Istituto Nazionale delle Assicurazione» 1927 yılından bu yana hükûmetin direktif ve talimatı dahilinde ihracat işlemlerine ait siyasî rizikoların sigorta ve reasüransını deruhte etmektedir. (4). İsveç'te, Stockholm'da «Exportkreditnamnden» adını taşıyan bir devlet ihracat kredi sigortası kurumu tesis edilmiştir. Keza, Danimarka'da, «Statens Exsportkredit - Udvalg, Kopenhagen» ile Norveç'teki «Statens Eksportkredittkommiasjon, Oslo» ihracat kredi rizikolarını karşılamak üzere kurulmuş devlet kurumlarıdır. Avusturya'da ise, kamu hizmeti yapmakla görevli ve herşeyden önce ihracatın finansmanı alanında faaliyette bulunan «Kontrol bank A.G.» 1954 denberi İhracatın Teşviki Kanunu ile devlet hesabına ihracatçıları lehine ihracat riziko garantileri vermekle de vazifeli ve selâhiyetli kılınmıştır. Nihayet, Japonya'da da, 1950 senesinde uygulanmasına başlanan ihracat kredi sigortalarını yürütmek görevi Dış Ticaret ve Sanayi Bakanlığına verilmiştir.

2 — Almanya, Hollanda ve Fransa'da ise başka yollardan yürünmüştür : 1926 da Alman Reich'i ile Hermes Kreditversicherungs - A.G. arasında Almanya ihracatının sigortası hususunda işbirliği yapılmıştır. Geçici olarak Frankfurter Allgemeine Versicherungs - A.G. de bu işbirliğine katılmıştır. İktisadî ve siyasî rizikolar için Hermes veya Frankfurter tarafından - 1928 den sonra yalnız Hermes tarafından - bir emtia kredi sigorta poliçesi (Delkredere - Versicherung) tanzim edilmiş ve bu poliçe ile her iki riziko için teminat verilmiştir. Bununla beraber, Reich mükerrer sigortacı olarak iktisadî rizikonun büyük kısmını ve siyasî rizikonun tamamını üzerine almıştır. Ayrıca yabancı hükûmetler ve kamu hukuku teşekkülleri ile yapılan kredi muamelelerinde Hermes Reich'in talimatı dahilinde ve onun hesabına «Reich» kefâletlerini tanzim ve idare etmekle görevlendirilmiştir. Aynı şekilde, «Deutsche Revisions und Treuhand A.G. Berlin» de, Hermes'le birlikte bu işleri yürütmekle görevlendirilmiştir.

Bu suretle Almanya'da ilk defa ihracat

---

(2) Dr. S. Tuncer, «İhracat Kredileri Sigortası» adlı makale. Türkiye İktisat Gazetesi, 1965 - 23 Eylül.

(3) Bak. ECGD Services, 1964.

(4) 27.2.1967 tarihli ve 131 numaralı kanunla ticarî rizikoların sigortalanması da bu teşekkülün görevleri arasına girmiştir.

kredi sigortasında özel bir kredi sigorta ortaklığı ile hükûmetin işbirliği yolundan gidilmiş ve sonra da sistem birçok memleketlere örnek olmuştur.

Hollanda'da bu sahada özel bir teşebbüs olan «Nederlandsche Credistverzekering Maatschappij N.V.» 1932 den beri Hollanda Hükûmeti ile sıkı bir işbirliği halinde çalışmaktadır. İhracat kredi sigortası poliçelerini düzenler ve iktisadî rizikoların önemli bir kısmını, siyasî risklerin ise tamamını Devlete mükerrer sigorta yoluyla devreder.

Fransa'da 1946 senesinde «Comp. Française d'Assurance pour le Commerce Exterieur» tesis edilmiştir. Sermayesi kısmen devlete ait ve özel bankaların elinde, kısmen de sigorta ortaklıklarının mülkiyeti altında bulunan bu teşekkül, iktisadî rizikoları esas itibariyle kendi hesabına, siyasî rizikolarla buhranlardan doğacak ve âfet karakteri taşıyan tehlikeleri devlet hesabına sigorta eder. Özel bünyeli «Societe Française d'Assurances pour Pavoriser le Crédit» yukarıda sözü geçen ortaklığa gerek sermaye vermek suretiyle gerekse mükerrer sigortacı olarak iştirâk eder.

3 — Hükûmetle özel kredi sigorta teşebbüsleri arasında işbirliğinin diğer bir şekli ise, yine Almanya'da para reformundan sonra uygulanmaya başlamıştır. 26 Ağustos 1949 tarihli ihracat işlemlerinde Garanti ve Teminat Verilmesinin Deruhte Edilmesine ait Kanun (Das Gesetz über die Ubermalime von Sicherheitsleistungen und Gewährleistungen im Ausfuhrgeschäft von 26 Aug. 1949), Federal Hükûmeti, Alman ihracatçıların özel yabancı firmalarla olan muamelelerinde ihracat garantileri ve fabrikasyon rizikolarının karşılanması için garantiler vermek, yabancı hükûmetler ve kamu teşekkülleri ile yapılacak işlemler için ise, ihracat kefaletleri ve fabrikasyon rizikolarını karşılayan kefaletler deruhte etmek hususunda yetkili kılmıştır. Federal Hükûmet, Hermes Kreditversicherungs A.G., Hamburg ile «Deutsche Revisions - und Treuhand A.G., Frankfurt/M.» ı garanti ve kefalet işlemlerinin bütün ön çalışmalarını yapmak ve bu işlemlerle iigili belgeleri düzenlemekle görevlendirmiştir. Her iki ortaklık, «Hermes» in idaresi altında, bu maksatla bir konsorsiyum tesis etmişlerdir. Federal Devlet, bu suretle, her iki ortaklığın uzun yıllar süresince elde ettiği tecrübelerden ve beraber çalışan uzman danışma uzuvlarından faydalandığı gibi, «Hermes» in dış teşkilâtı ile gayet geniş harici bağlantı ve anlaşmalarından da istifade etmektedir. Böylece de, özel bir resmî merciin kurulmasından sarfınazar edilebilmiştir. Her iki görevli şirket, Federal Hükûmetin vereceği talimat ve emirler dahilinde muamele yapmağa mecbur bulunmakla beraber, ihracatçı firmaların tekliflerini tam bir ticarî anlayış içinde mütalâa eder ve işleme tabi tutarlar. Biricik riziko taşıyan varlık Federal Devlettir. Sanayi, ticaret ve bankacılık sahasından uzmanların da danışman olarak dahil bulunduğu bir Bakanlıklararası Komite teminat verilip verilmiyeceğini karara bağlar. Daha önceki Alman ihracat kredi sigortası ile «Reich kefaletlerinin» geliştirilmiş şekli olan yeni Alman ihracat garantileri ile kefaletlerinin muhtevası ve gayesi diğer ihracatçı memleketlerin ihracat kredi sigortaları ile prensipte farklı değildir. Bu suretle, işlem şekline «ihracat kredi sigortası» denilmesi yerinde olur.

Başlıca Endüstri memleketlerinde ve son zamanlarda ihracatını geliştirme çabası içinde bulunan diğer bütün ülkelerde de en önemli ihracatı teşvik tedbirleri arasında yer alan ihracat kredi sigortasının uygulanışında geçmişde olduğu gibi bugün de bir birinden farklı metod ve sistemlerden faydalanılmıştır. Bununla beraber halen uygulanmakta olan sistemleri dört grup halinde toplamak mümkündür. Şöyle ki,

a) Bütün rizikoların bir devlet teşkilâtı tarafından doğrudan doğruya devletçe sigorta edilmesi, (İngiltere, Japonya, İsveç, Belçika buna örnek teşkil etmektedir.);

b) Siyasal rizikolar ile transfer rizikolarının devlet tarafından, ticarî rizikoların devletin iştirâk ettiği özel kredi sigorta ortaklıklarınca sigorta edilmesi, (Fransa ve Hollanda'da bu sistem uygulanmakta olup, ticarî rizikoları sigortalıyan şirket aynı zamanda politik rizikoları da devlet nam ve hesabına sigorta etmektedir.);

c) Bütün rizikoların devlet adına ve hesabına tamamen özel karakter taşıyan aynı zamanda başka işlemler de yapan bir şirket tarafından ajan sıfatiyle sigorta edilmesi veya bunlar için garanti ve kefaletler deruhte edilmesi, (Batı Almanya uygulayıcısı olup, özellikle, Hermes Garantileri İhracat Kredi Sigortası uygulamalarında ve literatüründe büyük bir önemi haiz bulunmaktadır.)

ç) Devletin reasüror olarak ihracat kredi sigortalarının desteklemesi (Batı Avrupa işlemleri için Belçika'da ve genel olarak Norveç'te). (5).

IV. İhracat Kredi Sigortasının Konusu :

Garanti ve kefalet alan sigortalı, mal veya hizmet ihraç eden teşebbüslerdir. Sigorta teminatı, bir mal gönderilmesi halinde satış bedeli veya yabancı bir alıcıya ifa edilen hizmetten doğan alacağı içine alır. Uzun imâl süresine ihtiyaç gösteren yatırım malları için emtianın sevkinden önceki süreye ait rizikolar da «Fabrikasyon rizikoları» sigortanın şumûlüne alınabilir. Ancak, mal gönderilinceye kadar teminatın konusu maliyet masraflarından ibarettir. Bazı memleketlerde, tüketim malları için de emtianın sevkine ait anlaşmanın yapılması ile fiilen gönderilmesi süresi arasındaki rizikolar çeşitli şekillerde sigorta teminatının şumulüne dahil edilmiştir.

Prensip olarak fabrikasyon rizikosu teminatı «sigortası» imalât ile başlar, mamûl malın gönderilmesi veya fabrikadan teslim alınması ile sona erer. Gerçek ihracat rizikosu malın sevki veya hizmetin başlaması ile başlar ve bedelin ih-

(5) C. Segre, Adge. Shf. 53 - 54.

racatçının eline geçmesi ile son bulur. (Ausfuhrvorfinanzierunge - Versicherung).

Sigortalı tehlikeler poliçelerde ve belgelerde tam olarak belirtilir. Bilhassa, umumiyetle iktisadî «alıcının ödeme gücünü kaybetmesi - İnsolvenz» rizikoları ile siyasî rizikolar birbirinden ayrılır. İktisadî anlamda bir sigorta veya garanti hali, olayı, yabancı memleketteki özel bir alıcıdan alacağın tahsil edilememesi ile ortaya çıkar. Mutad olarak tahsil edilememe keyfiyeti, ancak iflâs, konkordato, neticesiz icra takibi veya iflâs talebinin veya icra tâkibinin hiç bir sonuç vermiyeceğini isbat eden delillerin bulunması hallerinin mevcudiyeti halinde var kabul edilir. Özellikle, Alman fabrikasyon rizikoları sigortalarında, yabancı alıcının malî acze düşmesi veya siyasî tedbirler yahut olayların siparişin yerine getirilmesine mâni olması sebebleriyle imalâtçının, malı sevkedecek olanın artık imalâtta bulunmasının veya malı sevketmesinin bahis konusu olamıyacağı zaman sigorta olayı doğmuş addedilir.

Siyasî sigorta yahut garanti olayı ise, borçlu memleketin genel ödeme yasaklarının tediye yapılmasını imkânsız kılması (moratoryum veya ödeme yasağı rizikosu); borçlu memleketin genel olarak aldığı tedbirler veya ödeme veya kliring anlaşmalarının tasfiyesindeki aksamalar - tıkanıklıklar - sonucunda, tahsil edilecek meblâğların, borçlu kendi memleketinde sigortalı alacak tutarını ödediği halde, tahvil ve havale edilememesi veya bunda gecikmeler vukubulması, (Konvertierungs - und Transferrisiko) : bu meblâğın gecikmiş olarak tahvilinde, arada geçen zaman zarfında yapılan devalüasyondan ötürü ihracatçının kur farkı zararının doğması (Kursverlustrisiko) yahut emtianın gönderilmesinden sonra el konması, tahrip edilmesi veya hasara uğratılması ve bu tehlikeler için sigorta şirketleri nezdinde teminat sağlanamamış olması (Kriegsrisiko) hallerinde bahis konusu olur. Daha geniş olarak, borçlu memleket tarafından konulan ithal yasakları, yahut satıcı memleketin ihraç yasakları da (Embargorisiko) siyasî sigorta olayı mütalâa edilir.

Yabancı hükûmetlere ve kamu hukuku teşekküllerine yapılan hizmetler ve sevkiyatta yukarıda temas olunan ticarî hasar hallerine ait hususlar bahis konusu değildir. Bundan dolayı ekseri ihracat kredi sigortalarında ve Alman ihracat kefaletlerinde, kamu teşekkülü olan borçlunun, alacağın vâdesinin hulûlünden itibaren belirli bir süre içinde tediyede bulunmaması veya Alman poliçesinin ödeme şartlarına göre bu hususu belirten gerekli belgelerin ibrazı halinde hasar mevcut kabul edilir. Bu durumda ödeme rizikosu siyasî riziko mütalâa olunur.

V. İhracat Kredi Sigortası Poliçe Çeşitleri :

Bir çok memleketlerde uygulanan prensibe göre, mümkün olduğu takdirde bir firmanın bütün ihracatının veya hiç değilse önemli bir kısmının sigorta teminatına dahil edilmesi zaruridir. Zira, ancak bu suretledir ki, bir riziko karışımı ve sigorta tekniğine uygun ödeme plânı yapılması mümkündür. Münferid sigorta teminatı yalnız büyük yatırım muamelelerinde bahis konusu olur. Kullanılmakta olan poliçe şekilleri İngiltere'de «Whole Turnover Policy», Fransa'da «Police Global» dir. Almanya'da da aynı prensibe göre, «Ausfuhr - Pauschal - Garantien» ihracat götürü garantileri ve «Ausfuhr - Mantel - Garantien» bütün ihracata ait rizikoları içine alan garantiler sağlanmıştır. Bu garantilerin birincisinde, ihracatçı, küçük ve orta krediler hakkında basiretli bir tacirin göstereceği ihtimamla hareket ederek bizzat karar verir, Mantel - Garantiler'de ise, bütün müşteriler, münferid garantilerde olduğu gibi, sigortacı tarafından incelenir ve buna göre kredi limitleri tesbit olunur. Bununla beraber, Alman ihracatçısına, yabancı memleketlerde olduğundan daha büyük ölçüde, münferid muamelelerin yahut devamlı mal sevkedilen münferid yabancı müşterilerin sigorta ettirilmesinden sarfınazar etmek imkânı mevcuttur.

Bundan başka, bazı memleketlerde ihracat kredi sigortası ile iştiğal eden kurum veya teşekküller, yalnız bir ülkeye yapılmış bütün satışlarla ilgili kredi rizikoları için özel teminatlar da vermektedirler. Böylece, ihracatçılar, ancak istedikleri memleketlerdeki alacaklarını sigorta ettirmek gibi önemli bir kolaylıktan faydalanırlar.

İktisadî ve siyasî riziko, kaideten yalnız müşterek bir poliçe veya garanti belgesi ile teminata bağlanır. Alman ihracat garantilerinde, istisnaî olarak, konversiyon ve transfer rizikoları yalnız olarak karşılanabilirler. Diğer memleketlerce düzenlenen poliçelerde de özel ve istinaî olarak, siyasî rizikolarla, konversiyon ve transfer rizikoları, teminata bağlanır, sigorta edilir. Ancak bunun için, ilgili devlet müessesesinin siyasî rizikoların kendisi tarafından teminata bağlanacağının kararlaştırılmamış olması zaruridir. Hemen hemen bütün sistemlerde, ihracat işlemlerinin özelliklerine uygun şekilde geliştirilmiş, çeşitli sigorta himayesi esasları tesbit edilmiştir. Bir kaç misâlle bunlara temas etmeyi de uygun buluyoruz. Meselâ Almanya'da, konsine mal depoları, fuar malları, yapı hizmetleri, İngiltere'de Dollardrive - işlemleri, satış depoları ve piyasa inceleme masrafları, reklâm, satışı teşvik geliştirme giderleri Fransa'da fiyat artışlarından doğabilecek zararlar için yapılan sigortalar bu kabildendir.

VI. İhracat Sigortaları Şartları ve Prim Oranları :

Bir çok memleketlerin uyguladıkları sistemlerin primleri, karşılanan rizikonun nev'i ve yüksekliğine, müşterinin ticarî gücüne emtia nev'ine, kredinin vadesine, ödeme şartlarına ve alıcı memleketin iktisadî özelliklerine, riziko durumuna göre değişiktir. ABD, Kanada, B. Britanya gibi bazı memleketlerde, alıcı ülkeler, «piyasalar» şeklinde ayrımlara tâbi kılınmış ve riziko derecelerine göre dört grupta toplanmıştır. Özellikle, ABD de 1 Ocak 1964 de yapılan grup-

landırmaya göre, ihracat kredi sigortalarından faydalandırılan 170 memleket A,B,C,D gruplarına ayrılmış ve bunların 17 si A, 36 sı da D. grubunda yer almış bulunuyordu. Gruplandırmada, bir memleketin gelişmiş olma derecesi en önemli faktörü teşkil etmiştir. Bundan başka, döviz stokları, ödeme bilânçosunun son durumu, vergi ve bütçe politikası, siyasî durumundaki gelişmeler ve genel ekonomik vaziyeti de dikkate alınan hususlardır. (6).

Bütün ciro üzerine düzenlenen poliçelerde prim prensip olarak cironun bindesi nisbetleri üzerinden tahsil edilir.

Bununla beraber primler tarife halinde yayınlanmaz, alıcıların iktisadî durumları dikkate alınarak her poliçede ayrı ayrı hesaplanır. Münferid rizikoların sigortalanması halinde ise, primler çok daha yüksektir. Batı Almanya'da, primler az çok bir esasa bağlanmıştır. Münferit garantilerde, altı aya kadar verilen krediler için sigortalanan «teminat altına alınan» alacak meblâğının % 1,5 ve bu süreyi aşan her ay için de ilâve olarak % 0,1, vesaik mukabili işlemlerde «Kasse - Dokument - Geschäft» alacağın % 0,75 i, fabrikasyon risklerinde de teminat verilen maliyet masraflarının % 1 i nisbetinde prim tahsil edilir. Fabrikasyon rizikosu ile ilgili bir ihracat garantisi veya kefalet verilmiş olduğu takdirde, bu prim % 0,75 e indirilir.

Hükûmetlerle yapılan işlemler için verilen ihracat kefaletlerinde, üç milyon kadar % 1 nisbetinde bir esas prim alınır, sonraki iki milyon için % 0,75, beş milyonun üzerindeki meblâğlar için ise % 0,5 ilâve edilir. Diğer taraftan, her kredi meblâğının süresi ile ilgili olarak kademeli esasa bağlanmış «zaman primi» de alınan «kefalet» ücretine ilâveten tahakkuk ettirilir. İhracatın hepsini içine alan global garantiler ile götürü ihracat garantilerinde prim oranı daha düşük olup, sırf konversiyon ve transfer rizikoları için % 0,04 tür. (7).

Bu hususta, çeşitli memleketlerin uyguladıkları oranlar hakkında bir fikir vermek üzere, beş yıllık kredileri kapsayan ihracat garanti ve kefaletlerinden tahsil edilen prim oranları aşağıda kıyaslamalı olarak gösterilmiştir. (8).

JAPONYA :

a) Kamu teşekküllerine açılan kredilerin sigortalanması ‰ 1 ilâ ‰ 5.
b) Özel teşebbüs kredilerinin garanti edilmesi ‰ 2 ilâ ‰ 10 (İthalâtçı memleketteki bir bankanın garantisi olan hallerde % 1 ilâ ‰ 5 oranı uygulanır).

(6) Prof. Dr. Mark R. Green, Die Exportkreditver - sicherung - Zeitschrift für Betriebewirtschaft 1965/9 Shf: 557.

(7) Dr. Carl Otto Von Halem, Kreditversicherung, Wiesbaden 1964 Shf: 63.

(8) Lee C. Nehrt, Financing Capital Equipment Exporte, Penssylvania, 1966 Shf: 107.

FRANSA :

a) Kamu teşekkülleri ‰ 2 ilâ ‰ 7,5
b) Özel teşebbüslere açılan kredilerin sigortalanması ‰ 1 ilâ ‰ 3,7 (Yalnız politik rizikolar.)

F. ALMANYA :

a) Kamu kefaletleri ‰ 2,2
b) Özel ihracat garantileri ‰ 3,8

İNGİLTERE :

Çeşitli kamu ve özel sektör kredi sigortalarına göre değişik ‰ 1,3 ilâ ‰ 4,5

İTALYA :

‰ 3 ilâ ‰ 4.

VII. Hasar tazminatı ödemesindeki esaslar :

İhracat Kredi Sigortası, esas itibariyle satıcının, müşterinin ödeme gücünü kaybetmesi, veya politik olaylar sonucunda alacağını tahsil edemiyerek maruz kaldığı zararın ancak bir kısmını teminata bağlar. Alacakların emtia satışından veya hizmet ifasından doğmuş olmasına dikkat edilir. Bir çok memleketlerin uyguladıkları sistemlerde mutad ödeme gecikmeleri sigortanın kapsamı içinde mütalâa edilmez ve ve fiili iflâs hâlinin zorunlu kıldığı ödeyememe durumunun mevcut olup olmadığı araştırılır. Örneğin, Belçika ve Almanya sistemlerinde, garantilerden ötürü tazminat ödenmesi ancak borçlunun fiili olarak ödeme gücünün kaybettiğinin tevsik edilmesi halinde mümkündür. (9).

Alman sistemine göre, iktisadî garanti verilmesi halinde sigorta olayının doğumundan sonra, hukukî yollar ve çarelerden bir fayda sağlanamaması ve icra işlemlerinin tasfiye olunması sonunda ihracatçının maruz kaldığı zarar tazmin edilir. Alacağın takip edilmesi ihracatçıya ait bir iştir. Buna mukabil, İngiliz sisteminde ve diğer bazı memleketlerde ise, oldukça uzun bir süre ödemede gecikme olması halinde de sigortalı ihracatçıya tazminat ödenmek lâzım gelir. (Protracted default). Bu hâlde, yabancı borçluya karşı talep ve dava haklarını Export Credits Guarantee Department veya sigorta şirketleri kullanır.

Bütün sistemlerde prensip - bütün emtia kredi sigortalarında esas olduğu gibi - sigorta ettirenin yahut garanti alanın zarara bizzat iştirâk etmesidir. İhracatçının bu iştirâk nisbeti çeşitli ölçülerdendir. İktisadî rizikolarda bazı memleketlerde bu oran % 20 ilâ % 33 1/3 arasında değişir. Siyasî rizikolarda ise % 10 ilâ 20, tahvil ve havale «Konvertierungs - und Transferrisiko» rizikolarında % 5 ilâ % 15 nisbetlerinde sigortalının zarara iştirâki aranır. Bununla beraber, bazı memleketlerde, bu arada İngiltere'de belirli alacak katagorileri için % 100 e kadar garantiler verilmektedir.

(9) Prof. Dr. Marö R. Green, adı geçen makale. Shf: 556.

4 / Aralık Törenlerinin Anlam ve Önemi

Ayhan AÇIKALIN
Mülkiyeler Birliği Genel Başkanı

4. Aralık Törenlerinin başlangıç tarihi çok eskidir. Kuruluşundan Meşrutiyetin ilânına kadar sadece (Diploma Tevzi Töreni) ile iktifa edilirken, Büyük Zafer'in kazanılmasını müteakip (1922) yılında ilk defa 4. Aralık tarihinde Mülkiyenin kuruluş yıldönümünün de kutlanmaya başlandığını görüyoruz. Mektebin kutlama programı dışında «mezunlar» ın buna bir gece eylencesiyle katılması ise (1929) yılında başlamıştır.

Anane haline gelen bu kutlama programı, Okul ve Fakülte haline geldikten sonra aynen devam etmiş; 1960 dan sonra (Dekan), (En Yaşlı Mülkiyeli), (En Genç Mülkiyeli) sesine bir de (Mezunların Temsilcisi) katılmıştır.

Mülkiye ve onun kuruluş yıldönümü günlük olayların bir parçası değildir. Evvelâ, Mülkiye memleketin yüz yıl aşan sayılı müesseselerinden biridir. Öyle bir Müessesedir ki, batıya açılan kapılardan biri olmuş; her vakit, halin değil istikbalin sesinin haykırmıştır. Bu durumundan ötürü, zaman zaman tenkitlere uğramış, mensupları, bazı kişilerce allerjik sayılmış ve şimdi bile, geri çevrelerce, taktiklerine en kuvvetli mani olarak gösterilmeye devamda fayda görülmüştür.

Ancak, bütün bunlara Mülkiye Camiası, istisnalar hariç, yek vücut olarak cevap vermiş; bununla haklı olarak da övünmüştür. Bu arada, değişen derslere, yenilenen hocalara ve hatta çok hareketli bir hale gelen İnek Bayramlarına rağmen iki şey hiç bir zaman değişmemiştir:

1 — (4) Aralık Törenlerinde kutlama programının ve bu vesileyle bir araya gelenlerin günün dertlerinden sıyrılan neşeli havası.

2 — Kendinden büyüklere (Ağabey) muamelesinin ve bunun icabı muayyen mesafenin muhafazası.

Aslına bakılırsa, her iki husus da ilk nazarda önemsiz gibi görülebilir. Fakat, Mülkiye Camiasının meslekî kuvvetini az mezun adedi ile memleket sathında hissettirmesinin ve kendini daima aranır bir insan olarak muhafazasının en önemli unsuru, işte bu özellikler ve kardeş-ağabey münasebetindeki tatlılıkta saklıdır. Bizim kadar veya buna yakın mazisi olup da bu ahenk ve tatlılığa sahip olamayanların hayretle sorup öğrenmek istedikleri sır buradadır. Gençlere pek basit gelen, fakat hayata atıldıkları zaman ne değer ifade ettiği daha iyi anlaşılan Mülkiyenin sırrı işte budur..

Camiadan kopma gibi, memlekete hizmette tasvip olunmayacak bir tutum gibi bir anormellik mevzubahis değilse, 4. Aralık toplantısı siyasî ve sosyal görüşü ne olursa olsun bütün mülkiyelilerin eski günlerini bir arada anma toplantısıdır. Barış toplantısıdır. Kardeşlik toplantısıdır. Orada kimseye tarizde bulunulmaz, kimsenin günlük hayatı tartışılmaz. Bir yukarı sınıf, bir aşağı sınıfın ağabeyi'dir ve eskiden beri görüldüğü gibi, siyasî müfritler bile orada sadece Mülkiyeli ağabey - kardeştirler.

Son iki yılın 4. Aralık toplantılarında bazı genç kardeşlerimizin, Tören'i görüşlerinin mutlaka dinleneceği bir konferans kürsüsü sayma eğilimi Camia tarafından garip karşılanmaktadır. Şunu peşinen ifade edelim ki, bir tatbikatın mutlak şekliyle muhafazası görüşünde değiliz ve bir Mülkiyeliden böyle bir fikir zaten çıkmaz. Ancak, genç kuşağın temsilcisinin, daha yeni katıldığı bir camianın yüz küsur yıllık zevk ve ananesine hürmet etmesi de en tabii bir yol almak gerekir. Bu eski neslin, bir sonrakini tenkidi değil; asırlık müessesenin en kuvvetli yanının muhafazası gereğidir. Bu olmadığı takdirde, Mülkiyeli'inin şu veya bu mektebin talebesinden farkı kalmıyacağı tabiidir. Çünkü, belirli bilgileri herkes her zaman edinebilir.

Netice şu noktada toplanıyor. İçinde çeşitli görüş ve duyuşta insanlar bulunacağı tabii olan Müâlkiye Camiası, 4. Aralıkta, her şeyi unutarak sadece bir Mülkiyeli olmanın zevkini tercih etmektedir. Genç ve orta kuşak özel görüşlerini konuşmasında bir paraj olarak belirtebilir, fakat bunu bir konferans havasına sokarak, o toplantıya nefes almaya gelmiş olanlara zorla dinletemez. Zaten Mülkiye Camiası da siyasî partilerin, genç kardeşlerini olur olmaz her konuda bir vasıta olarak kullanmasına müsaade edemez. Bu ne nezakete, ne günün havasına, nede Mülkiyeliliğe sığar.

Fakültenin 10 küsur yıldır şantiye haline gelen ve bu yüzden bir kısmı ister istemez ihmal edilen havasının bu yönden de normale döndürülmesi, başta Fakülte Yöneticileri olmak üzere hepsimize düşen bir görev olmaktadır. Biz Mülkiyeliler Birliği olarak, Ağabey ve Genç Kardeşlerimizle birlikte yapılacak bir çabada payımızı almaya her zaman hazırız.

Nice 4. Aralıklara.

Vergi Reformu

Dr. İlhan ÖZER
Maliye Müfettişi

Türk vergi sisteminin modern batı vergi sistemlerinin bir benzeri olduğu ötedenberi söylenilen bir husustur. Bir yandan Gelir ve Kurumlar Vergilerinin, diğer yandan Gider ve Gümrük Vergilerinin ve nihayet Veraset ve Bina Arazi Vergilerinin mevcudiyeti, vergi sistemimizin batı ülkeleri sistemlerine benzediğini göstermektedir.

Ancak sistemin başarı ölçüsü dikkate alındığında, bu iyimser görüşe iştirak mümkün olamamakta, sistemin genel bir tenkidi yapıldığında başarılı sonuçlara varılamamaktadır.

Bazıları vergi sistemimizin mükemmel olduğunu, fakat vergi idaremizin iyi çalışmaması sonucunda, bu mükemmeliyetin gölgelendiğini ifade etmektedirler. Bu görüşte bir nisbet dahilinde hakikat payı bulunmakla beraber, vergi sistemimizin de fazla başarılı olduğu söylenememektedir.

Öncelikle belirtmemezi gereken bir husus; memleketimizde iktidarların vergi konusunda sarih fikirleri ve felsefelerinin olmadığıdır. Esasında, çeşitli partiler arasında vergi konusunda esaslı ayırımlar da mevcut değildir. Partiler iktidarı devraldıklarında, yürürlükte buldukları vergi kanunlarına bir süre ilişmemekte ; daha sonra genel tenkitlere maruz kalan bazı noktalarda bir iki ufak değişiklik yapmaktadırlar.

Meselâ ; iktidarı devralan bir parti tarafından büyük tenkitlere hedef olmuş Muamele Vergisini derhal kaldırmak kabil olamamıştır; bu vergi ancak 1956 da değiştirilebilmiştir. Yine, aynı parti Esnaf Vergisini 1957 de kaldırabilmiş; Hayvanlar Vergisini ise, çok sonra, 1961 yılında kaldırmak mümkün olabilmiştir.

Aslında, vergi kanunlarını sık sık değiştirmek bir çok huzursuzluklara yol açmaktadır. 1950 yılında Gelir Vergisi yürürlüğe girdiği zaman Ziraî Kazançlarının Gelir Vergisi dışında bırakılması ve bu konunun ancak 1961 yılından sonra halledilebilmiş olması, bugün dahi bu sektörden Gelir Vergisi tahsilini zorlaştırmaktadır. Bu durumlar gözönünde tutulduğu takdirde; vergi kanunları vazedilirken veya değiştirilirken çok emek sarfedilmesi ve geniş incelemeler yapılması icabettiği vakıası ortaya çıkar. Şüphesiz, ekonomik gelişme dikkate alınmadan ve ekonomik ve sosyal tesirlerinin ne olacağı düşünülmeden bir vergi kanununun vazedilmesi veya değiştirilmesi birçok anormallikler doğurur ; bu anormalliklerin en başında da vergi kaçakçılığı gelir.

Bugünkü iktidarlar, plân hedeflerine uygun yatırımlar yapılması ve millî gelir artışlarının sağlanması çabasındadırlar ; vergileme gayretlerinin de bu çabalara uygun şekilde gelişmesi gerekmektedir.

Gerek Birinci, gerekse İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânlarında vergileme gayretleri ve politikaları belirtilmiştir. Bunlar arasında (Genel tahrir yapılması, katma değer vergisi hazır-

lıklarına geçilmesi, lüks maddelerin vergilendirilmesi, ziraî vergilemede başarı sağlanması) gibi tedbirler dikkati çekmektedir.

Bu tedbirlerin alınması ile, vergi adeleti gibi en önemli bir vergileme prensibi bir nisbet dahilinde gerçekleşmiş olacaktır. Ancak, bu tedbirlerin hakikaten gerçekleştirilmesi imkânları var mıdır? Bu tedbirler ne ölçüde realize edilebilecektir? Yoksa, bu tedbirler sadece plânda yazılı şekilde unutulup kalacak mıdır?

Vergi reformu yapmak niyetinde olanlar, önce bu reformlara inanmak ve reformu gerçekleştirme şartlarının mümkün olup olmadığını araştırmak zorundadırlar. Sadece reform fikri ile işe başlamak olumsuz sonuçlar verebilir. Bir baskı grubu olarak mükelleflerin ve bunların temsilcileri olarak parlementerlerin düşünce ve tasavvurlarını bilmek gerekmektedir. Bizzat parlementerlerin bir yeni vergi kanunu veya bir zam tasarısını ne şekilde karşılayacaklarını önceden kestirebilmek lâzımdır. Aksi halde, bugün bazı misâllerini gördüğümüz gibi, bazı vergi tasarıları bir türlü kanunlaşma imkânlarını elde edemezler.

Koruyu daha aktüel hale koymak gayesiyle bir misâl verelim.

Bugün bir (Genel Tahrir) yapılması zaruretine hemen hemen herkes ittifakla kanidir. Özel İdarelerin gelir kifayetsizliğinin başlıca nedenini teşkil eden genel tahrir yapılamaması sebepleri üzerinde kısaca duralım.

Genel tahrir ile ilgili hükümler Vergi Usul Kanununda yazılıdır ; böyle bir tahrir 10 yılda bir yapılacak; hiçbir şekilde 15 yıldan fazla geciktirilmiyecektir. Halbuki en son tahrirden itibaren 25 - 30 seneye yakın zaman geçmiştir.

O halde bir (Genel Tahrir) neden yapılamıyor?

İçişleri ve Maliye Bakanlıkları ile, Plânlama Teşkilâtı, Üniversite, Basın ve bu işten anlayan bütün fikir adamları bir (Genel Tahrir) zaruretine inandıkları halde hangi sebeplerle bir genel tahrir gerçekleştirilememektedir?

Türkiye'nin bugünkü imkânları ile acaba bir (Genel Tahrir) yapılması mümkün değil midir? Personel mi yetersizdir, tahsisat mı kifayetsizdir?

Herkesin zaruretine inandığı, fakat bir türlü harekete geçilmesi sağlanamayan (Genel Tahrir) meselesi, tipik bir vergi reformu konusudur ve bir vergi reformunun herkes tarafından istendiği ve zaruretine inandığı halde ne sebeple yapılamadığını da ortaya koymaktadır.

Bir genel tahrirden sonra en fazla vergi ödeyecek olanlar, kıymetli gayrimenkulleri ellerinde bulunduran şahıslardır. Bunlar; sulanabilen büyük arazileri olanlar ile irat getiren binalara sahip olanlardır. Bugün, bina ve arazi vergisi olarak gülünç saydığımız meblâğları ödeyen bina ve arazi sahipleri, birdenbire 10 - 20 misli fazla vergi ödemek durumunda kalacaklardır. Bu gruplar, böyle bir tahririn yapılmasına karşı elbette direnme göstereceklerdir. 1961 yılında, bir genel olarak arazi tahriri başlamış iken, bu grupların menfî tutumları yüzünden sonuçlandırılamamıştır.

Bu durumda, hakikî vergi âdeletini istiyen bir parlementonun, bazı grupların şikâyetlerini ve sızlanmalarını dikkate almaksızın, bir genel tahriri realize edecek tedbirleri hukukîleştirmesi lâzımdır. Zira, bugün malî literatürde vergi reformu ile vergi âdaleti terimleri daima yanyana kullanılmaktadır.

Bir genel tahrir yaparak, mülk sahiplerinden, sahip oldukları kıymete uygun bir nisbette vergi almak, vergi adaletini sağlayacak en önemli bir vergi reformu telâkki edilmek icabeder.

Bize göre, bütün idareci grupların ve hatta büyük bir kısım mükelleflerin istediği genel tahririn ; azınlığı teşkil eden bir kısım malî ve iktisadî gücü yüksek gayrimenkul sahipleri tarafından yapılmasına mâni olunuyorsa, diğer vergi reformlarından bahsetmek de yersiz olur. Bir konuda yapılamıyan bir reform, diğer konuda da, diğer bazı grupların baskısı ile, yapılamıyacak demektir. Halbuki, reforma hareketleri, grup baskılarının dışında tutulabildiği ölçüde başarıya ulaşmış sayılırlar.

Yukarıya kaydedilen genel tahrir meselesi, sadece aktüel vergileme meselelerinden birisidir. Bütçe gerekçeleri incelendiğinde, son yıllarda benzeri meselelerin çoğalma istidadı gösterdiği anlaşılmaktadır. Gerekçelerde, Mahallî İdareleri ilgilendiren birçok tasarı mevcuttur.

Her vergi tasarısı mutlaka bazı mükellef gruplarına hitap edecek ve bunlardan bazı mecburî transferlere sebep olacaktır. Bu grupların feryatları duyulacaktır; ancak bunlar vergileme gayretlerine - hele bu gayretler vergileme prensiplerine de uygun iseler - mâni olmamalıdır.

Bugün sadece istihlâke yöneltilmiş olan vergi kanunlarının, biraz da servete ve gelire yönelmesi şarttır. Bilhassa, servet üzerine konulan vergilerin hafifliği dikkatleri çekmektedir; bu sebeple servet vergilerinin artırılması - yukarıda temas ettiğimiz genel tahririn gerçekleştirilmesi - şayanı temennidir.

Vergilerden herkes şikâyet edecektir; ancak, vergi adaleti sağlanamadığı takdirde, şikâyetler daha yüksek sesle yapılacaktır. Vergi reformları yapılırken ana gaye, daha az sayıda şikâyet konusu bırakmak; bunu sağlayacak tedbirleri alabilmektir.

Altın ve Doların Geleceği

François Aschinger
Société de Banque Suisse'in
Ekonomik Danışmanı

Çev. Muzaffer UYGUNER
(Société de Banque Suisse
bülteninden çevrilmiştir.)

«Merkez altındır»; «dolar sistemin merkezidir». Bu iki söz - biri Fransız eski Maliye Bakanı Giscard d'Estaing'in, öbürü de Uluslararası Ödemeler Bankası ekonomik danışmanı Milton Gilbert'indir - «altın mübadele esası» denilen uluslararası para sisteminin dayanaklarını tam olarak ortaya koyar. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce para stoklarının % 93 ü altın karşılığı çıkarılmış ve varlıklar daha çok sterling karşılığı olarak saklanmış iken bugün altın karşılığı % 60 a düşmüş ve sterlingin yerini dolar almıştır.

Altının ve doların rolü :

Altın - Keynes'in barbar çağlarının bu emaneti dediği altın - ödemelerde ve stoklarda en önemli yeri aldığından ve 40 milyar dolardan fazla bir yığını temsil ettiğinden, bizim, bugün de, ilksel topluluklardaki ödeme ve stok için çekiciliğini koruduğundan dolayı barbar bir çağda ve ilksel bir toplulukta yaşadığımız söylenebilir. Altından sonra en önemli stok aracı olan dolar bile bu maden esasına dayanmaktadır. Bir once 35 dolar esasına göre satıldığından altın gibi gibi sağlamdır. Bundan başka ABD nin altın stokları, içerde altın karşılığı çıkarılan banknotların karşılığı düşürülmesine rağmen yabancı ülkelerin varlıklarını dolara bağlamaları Amerikan parasının altına bağlılığını devam zorunluğunu ortaya koymaktadır. Değerleri dolara bağlanan bütün paralar da dolaylı olarak altına bağlı bir değişmez parite gösterirler. Uluslararası Para Fonu, altın esasını kabul etmiş ve bunu hem stok aracı hem de ölçü esası olarak uygulamakta bulunmuştur.

Altının az bulunur bir maden olması yüzünden, altın hareketleri - gittikçe genişlemektedir - ödeme dengesi konusunda güdülen politikada sınırlandırıcı bir etki yapmaktadır. Amerika'da olduğu gibi, büyük altın kayıpları yüzünden bazı tedbirler alınması zorunluğu ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlara rağmen, altın, uluslararası para sisteminde önemli bir görev yapmaktadır.

Bugün, dolar, para çarkında çok önemli bir ödeme ve stok rolü oynamaktadır. Dolar, ABD nin büyük ekonomik gücüne dayanır ve son aylarda bazı düşmeleri olmasına rağmen bugün de önemli görülen para stoklarile ayakta durur. Dolar, bir çok ülkenin esas kabul ettiği bir temel paradır. Ancak 15 milyar dolar kadarı para karşılığıdır ve merkez bankalarının emrindedir; 16 milyar dolar kadarı da ödeme işlerinde kullanılmak üzere özel yabancı kişilerin elinde bulunmaktadır. Bundan başka, dolar, ödeme işlerinde kullanılmak üzere merkez bankalarının bir ara parasıdır. Bütün bunlar organik sebepler yüzünden dolara yüklenen görevlerdir. Bu görevi yapacak başka bir para yoktur. Sterling bir karşılık parası görevini yapan para olarak bütün önemini kaybetmiştir.

Doların durumu üzerine :

Bugün uluslararası para sistemi sarsılmış ise bunun sebebi kısaca şöyle ifade edilebilir : «Daha çok dolardan ve biraz da altından». Bir para karşılığı sistemi, normal olarak, ödeme dengesi uzun süre iyi bir seyir izleyen bir ülkenin parası kadar görev yapamaz ve bu para toplamı hiçbir zaman fazlalık göstermez ve bu ülkenin likidite durumu oldukça yüksek seviyede bulunur. Dolar ihtiyacının şiddetle duyulduğu savaş sonu yıllarında, «Marshall Plânı» çerçevesinde yapılan yardım ve Amerikan ödeme açıkları yabancıların dolar varlığını birden artırdı ve her tarafta bir güvenlik havası esmeğe başladı. Fakat, 1950 yıllarının sonlarından bu yana, durum gözle görülür şekilde değişti. 1958 - 1967 döneminde 30 milyar dolara varan Amerikanın kronik ödeme dengesi açıkları yabancı ülkelerde dolar bolluğu yarattı ve Amerikan parasının değerini düşürdü. Öte yandan, ABD altın stoku 1948 deki 24 milyar dolarlık seviyesinden 1968 baharında 11,4 milyara düştü; buna karşılık ise yabancıların dolar mevcudu aynı dönemde 6 milyardan 32 milyar dolara yükseldi.

Dolara karşı güvenin yıkılmasındaki bu artış hiç de şaşırtıcı değildir. Amerikan ödeme dengesindeki devamlı açıklar sonunda doların altına çevrilmesi güçlüğünü yarattı ve böylece doların devalüasyonu sorunu ortaya çıktı, yâni altının fiyatının devamlı olarak artması son zamanlarda altın üzerine spekülâsyon başladı. Bu spekülâsyonlar ödeme dengesi üzerine ağır baskı yaptığı gibi altın stoklarını da etkiledi, bu da dolara karşı güvensizliği artırdı.

New York Times'da denildiği gibi, bu beklenmeyen durumun başlıca sorumluluğu uzun süredir uygulanan **«business as usual»** (kendi haline bırakma) politikası ve ödeme dengesine gereken önemin verilmemesidir. Uluslararası Para Fonu Müdürü son zamanlarda, «Amerikan ödeme dengesi açığı öyle bir duruma geldi ki Amerikanın dış malî durumu ve uluslararası para sisteminin sağlamlığı sarsıldı» diyerek ciddî bir uyarmada bulundu.

Ve altının durumu :

Doların bu durumu karşısında altın stoklarında devamlı bir azalma ortaya çıktı. Amerikan ödeme dengesi açığı ve dolara karşı güven krizi bu yetersizlikten doğmakta ise de başka etkenler de rol oynamaktadır 1955 - 1964 yıllarında resmî ialtın stokları her yıl 600 milyon dolar (% 1,5 kadar) arttığı halde bu artış 1965 de 250 milyon dolara düştü; bunu izleyen yılda ise, çağdaş para sisteminde ilk kez, 90 milyon dolarlık bir kayıp kaydedildi. Bunun sebebi, sanayide altın ihtiyacının hızla artışı olup 1957 yılında 200 milyon dolarlık altın kullanılırken bu miktar bugün 750 milyon dolara yükselmiştir. Öte yandan, Güney Afrika'nın altın üretimindeki azalışa paralel olarak arzda da bir düşme görülmeğe başladı ve 1963 - 1965 yıllarında 500 milyon dolarlık seviyeyi bulan Rus altın satışları da durdu. Fakat burada iki önemli etkeni de düşünmek gerekiyor : biriktirme ve 1960 yılına doğru 400 milyon dolar iken 1965 ve 1966 yıllarında 1 milyar dolara yükselen spekilüâsyon.

Bu durumda, ufak bir hareket yangına körükle gitmeğe yetti. 1967 kasımında paranın devalüasyonu, Amerikan ödeme dengesinde yeni açıklar doğurdu ve altın «pool»u üyesi ülkelerin kapasitesi hakkında şüpheler yarattı ve fiyat seviyesinin once başına 35 doları aşması karşısında spekülâtif alımlar başladı; «pool» üyesi olan merkez bankaları, 2 milyar dolarlık bir seviyede iken satışları durdurdular.

Herkes altın esasına bağlı paraların özel biriktirimini artırmanın abesliğini kabul etmektedir. Bundan başka altın «pool»u tek bir fiyat üzerinde durur ve böylece milyarlara varan altın kayıplarını önlerse altın fiyatlarında karaborsanın önüne geçebilir. Bu arada, ABD nde dış ödeme açıklarını azaltacak çok şiddetli tedbirlerin alınacağı da umulmaktadır, böylece durumun sakinleşeceği ve fazla altın kısıntılarının bırakılacağı düşünülmektedir. ABD ödeme dengesini düzeltmek için tedbirler alınmadığından bunun gerçekleşmeyeceği de anlaşılmaktadır. Geniş çapta tedbirler alınmasını gerektiren ve «pool» a 1 milyar dolara mal olan üçüncü altın krizi 1968 Martında kendini gösterdi.

«Pool», özel piyasayı beslemeği bırakınca kriz durdu ve para konusunda yetkili olanlara bir süre yaratılmış oldu. Karaborsa yüzünden spekülâsyon hareketleri doygun hale geldiğinden resmî ve özel piyasada büyük güçlükler görülmedi ve iki fiyat arasındaki fark dar sınırlar içinde kaldı. Bu az fark, altın fiyatlarının artışı yüzünden büyük çıkar bekleyenleri düşkırıklığına uğrattı ve spekülâsyon hareketleri durdu.

Durum, iç ve dış olayların etkisiyle oldukça sağlamlaştı. Bundan başka, altın fiyatlarındaki bu ikilik yüzünden önemli sonuçlar doğan para konusunda, uluslararası plânda herhangi bir hal çaresine varılamadı; bu fiyat ikiliği normal hale geldi. Gelecekteki gelişmeler alınacak gerekli tedbirlerin durumuna bağlı olacaktır.

Dolar fazlalığının giderilmesi :

Herşeyden önce, ABD dışındaki dolar fazlalığını kaldırmak zorunludur. Yukarıda belirtildiği gibi, ABD ödeme dengesinin açıkları Amerika likidite durumunun anormalliğinden, dolara karşı inançsızlıktan ve altına hücumdan doğmaktadır. «Federal Reserve Board» un Başkanı bu konuda şöyle demişti : «Bankanın likidite durumunun zararı az sayılamaz ve buna bir çare bulunması için bazı kararlar alınmasını gerektirmektedir».

Gerçek şudur ki, ödeme dengeleri açık veren ülkeler, enflasyoncu olmayan bir siyasa izleyerek, Amerikan ödeme dengesinin kısmen sağlamlaşmasını kolaylaştırmış olacaklardır. Hiçkimse de Amerikaları bu görevden uzaklaştıramaz. Böyle bir duruma gelen olaylar, acele kararı gerektirmektedir. Kararlı tedbirler de olayların bu baskısı altında alınmaktadır. Son ayların dramatik gelişmeleri, ödeme dengesini ıslah için etken tedbirler almağa zorlamışsa da pek olumlu sonuçlara varılamamıştır. Bununla birlikte Johnson yönetiminin programı çerçevesinde ödeme dengesinin bazı kalemlerinde giderleri kısma yolunda alınan kısa vadeli tedbirler, kısa zamanda başarılı olmuşsa da, uzun vade için yeter sayılamaz. Uluslararası Para Fonu Başkanı da şöyle demiştir bu konuda: «Bu tedbirlerin devamlı bir hal çaresi getireceğine inanmak bir hayaldir. Bunun tek hal çaresi ABD nde bir iç ekonomik politika güdülmesidir. Dengeli bir kalkınma izlenirse, Amerikan ekonomisi ayakta durabilir ve rekabet kapasitesini ıslah edebilir, bugün alınan kısıtlamalar ortadan kaldırılabilir.»

Bütün bunlar gösteriyor ki, ABD nin, iç talebi kısıtlayacak malî ve parayla ilgili tedbirler alması ve ödeme dengesini de bu arada düşünmesi gerekir. Vergileri artırmak ve bazı giderleri kısmak suretiyle Devletin hesap açığını - bugün 24 milyar dolara yükselmiştir - azaltmak normal ve kaçınılmaz bir yoldur. Böylece kredi artışı da önlenmiş olacaktır. Üzülerek belirtmeliyiz ki, şu âna kadar hiçbir malî tedbir alınmamış, bütün yük para üzerine yüklenmiştir. Büyük yankılar uyandıran son konuşmasında, Mr. McChesney Martin, vergilerin artırılması, kamu giderlerinin azaltılması ve ödeme dengesinin düzeltilmesi gerektiğini bir kez daha belirtmiştir. Sözlerine şunları da eklemişti: «Çok iyi biliyoruz ki, eğer ödeme dengemizi ıslah etmezsek paraların uluslararası devalüasyonu zorunlu olacak, bunun için de uzun bir zaman beklenmeyecektir.»

ABD, enerjik bir iç siyasa izler ve kronik farklar kesin olarak ortadan kalkıncaya kadar bundan caymazsa altın piyasası ve dolar esasına oturmuş bulunan rezerv sistemi uzun zaman beklemeden düzene girebilir. Bu varsayımda, dolar varlıklarının toptan çekilmesi ve altın üzerine spekülâsyonun kalkması esas ilkedir, rezerv paralarına dayanan bir sisteme bağlı tehlikelerin de azalacağı düşünülmektedir.

Bununla birlikte, unutmamak gerekir ki, Amerikan ödeme açığının kalkmasiyle bugüne kadar dolara yüklenen önemli bir görev de ortadan kalkacaktır: uluslararası likidite yaratılması. Bundan başka, merkez bankalarının gelecekte, 1950 yıllarda ve 1960 yıllarının başındaki kadar altın kaybına uğramayacakları da akıldan çıkarılmamalıdır. Bugüne kadar mevcut olan iki likidite kaynağı altın ve dolar ortadan kalkmak ya da en azından terkedilmek durumundadır. Kısa zamanda ödeme dengesi konusunda genel bir disiplin görülürse, rezerv paralarında belirli bir artış olacağını düşünmek de gerekir. Tamamlayıcı sentetik bir rezerv aracı yaratarak böyle bir duruma erişmek, Rio de Janeiro ve Stockholm'da özel tiraj hakları adı altında bir prensip kararına varılması gibi, mümkün olabilir.

Fakat bu özel tiraj hakları, Amerikan ödeme dengesinin sağlanmasına yaramayacaktır. Böyle bir usul mantıksız ve haksız olacaktır. «Special drawings rights» a yönelmek, her halde, ödeme dengesi açığını makul hadlere indirebilecektir ancak. Bu durum, ABD üzerinde bir başka baskı aracı olacaktır.

Altın para rezervlerinin artırılması :

Dolar fazlalığı sorununa bir aydınlık cevap vermek gerekirse de altın azlığına bir hal çaresi bulmak o kadar kolay değildir. Bazılarına göre, kısa vadede, rezerv paraları karşılığı altın bulunması karamsarlığa götürmemelidir. Yeni altın üretimi bazı önemli merkez bankalarının rezervlerinin artmasına yardımcı olacaktır. Güney Afrika üretiminin bir kısmını once'u 35 dolardan almağı isteme halinde, muhtemelen Güney Afrika Cumhuriyeti böyle bir mahreç garantisi veremeyecektir. Bu ülke elbetteki altın piyasasında bir fiyat artışını çıkarına uygun bulacak, 2 - 3 milyar dolar iş yapan vurguncuların artan fiyatlardan boş yere kâr sağlamasını önlemeğe çalışacaktır.

Herşeye rağmen, merkez bankaları, 1965 yılında olduğu gibi, yıllık 600 milyon dolarlık altından fazla satışı önlemeğe çalışacaktır. Fakat, ne olursa olsun para rezervlerinin daimî olarak beslenmesi zayıflayacaktır.

Altın fiyatının artması :

Altın azlığı bu madenin daha çok aranmasına sebep olmaktadır. Bu, para uzmanları için bir belâ durumundadır. Bu eğilime karşı savaş için bazı tedbirler alındı ise de dış ödemelerin altın esasına göre yapılmakta olması yüzünden, Uluslararası Para Fonu'nun bütün gayretlerine rağmen, bu yolda olumlu adımlar atılamadı. Para karşılığı altının gittikçe azalması, bu soruna bir çare bulunmasını zorunlu kılmaktadır.

Altın fiyatının artırılması, geçici de olsa, bir hal çaresi olabilir. Ancak, % 10 - 20 arasındaki küçük bir artışın durumda büyük bir değişiklik yapacağı umulmaz. Bundan başka, böyle bir tedbir yeni bir fiyat yükseltilmesi umudunu doğuracağından spekülâsyonu teşvik edecektir. Ayrıca, devrevî artışlar para ile ilgili görevini ve temel ölçü aracı rolünü derinden sarsacaktır.

Altının fiyatının artırılmasına taraftar olanlara göre, böyle bir tedbir resmî fiyatların da artmasına sebep olacaktır. Böyle bir durumda, para karşılıkları aşağı yukarı % 60 oranında, 40 milyar dolardan fazla artacak, bu da büyük bir enflasyoncu potansiyel yaratacak, içerde ve dışarda bu durum bir tehlike olacaktır. Merkez bankalarındaki kamu borçlarının yeniden değerlendirilmesinden doğacak kazançlarla takas ederek altın fiyatının yükseltilmesinin etkileri azaltılabilir ise de böyle bir tedbirin enflâsyoncu sonuçları gene de önlenemez. Altın dananın çevresinde yapılan dansı önlemeğe imkân yoktur. Sözgelişi, İsviçre'de, altın fiyatları iki kat olduğunda 12 milyar frank bir «plus - value» kaydedilebilir, ki bu da beşinci bir ulusal ürün sayılabilir. Fakat bu kâr belirli bir süre sonra donup kalacaktır. Fakat, Konfederasyon'un ya da kantonların bu yola giderek her nevi kamu borçlarını ödemeyeceğini kimse temin edemez. Altın karşılığını kabul etmiş ülkelerde de durum aynıdır. Bundan başka, altın fiyatının iki kat olduğunda, saklanan altınların piyasaya çıkarılması (Déthésaurisation) enflasyoncu baskıları - özel kişilerin elinde 20 milyor dolarlık altın olduğu sanılıyor - artıracaktır.

Altın fiyatı iki kat olunca, büyük stoklara sahip ülkeler, ödeme dengesi konusundaki disiplini gevşetmek durumunda kalacaklardır. Çok kez ABD ne dış ödemeler dengesini sağlamak için altın fiyatını yükseltmesi yolunda yapılan tavsiyeler de bu tehlikeyi birlikte getirmektedir elbette. Hattâ, sarı madenin fiyatının artırılması uluslararası likidite sorununu da çözemeyecektir; çünkü, rezervlerin artışı bir ülkeden öbürüne değişiklik gösterecektir gene de. Altın fiyatının yeniden gözden geçirilmesinin bazı ülkelerin yararına olacağı da inkâr olunamamalıdır. Fakat, bütün dünyayı saracak enflâlsyona karşı tedbirli olmağı da ihmal etmemek gerekir.

Altının para karşılığı olmaması :

ABD ve çeşitli Avrupa ülkeleri (Fransa hariç) para uzmanlarının altının fiyatlarını artırarak altına bağlı paralarının durumunun sağlamlaşmayacağı yolundaki bildirileri, para karşılığı altının artmasında batı dünyasındaki altın üretiminin, Rus satışlarının, sanayiin ihtiyaçlarının, saklanmasından vazgeçilmesinin ve enflasyonun etkileri gibi bir çok etkenin bulunduğunu bilmelerine dayanmaktadır. Altın, modası geçmiş bir rezerv unsuru olarak görülmektedir bir bakıma.

Kasım 1967 ile Mart 1968 arasındaki dönemde ortaya çıkan kriz sırasında spekülâtif amaçla yapılan üç alım, para aracı olarak altına bel bağlayanların ayaklarını suya değdirdi ve Washington'da altına karşı bir alerjinin doğmasına sebep oldu. Altının para sistemi içindeki durumunu kuvvetlendirecek olan yeni bir fiyat ayarlaması, son yıllarda kabul edilen siyasanın aksine olacaktır. Çünkü son yıllarda, para ve ekonomi politikası bakımından bundan sonra iz-

lenmek üzere özel tiraj hakları aracılığı ile ek likidite yaratılması kararlaştırılmıştır. Bugün «Onlar Grubu» denilen merkez bankaları arasında ve Uluslararası Para Fonu'nda (Fransa hariç) altının fiyatının artırılmasına taraftar olanlar az da olsa vardır ve böyle bir eğilim altının para karşılığı olmaktan çıkmasına ve para sistemi içindeki etkisinin azalmasına sebep olacaktır.

17 Mart 1968 tarihinde, «pool» üyesi bankalar tarafından Washington'da aldıklları altın piyasası ile ilgili kararlar da bu eğilimi açıkca göstermektedir. Bildiride üzerinde durulan bir konu da, herhangi bir merkez bankasının altının once'unu 35 dolardan satması ve bunun da serbest piyasada yeniden satılması halinde, öbür merkez bankalarının altın satın alamayacağıdır.

Altının para karşılığı olarak kabul edilmemesini savunanlara karşı olan ABD ile öteki Avrupa ülkelerinin görüşüne göre, «pool» üyelerinin gelecekten endişeye kapılmamaları gerekir, çünkü gelecekte üretimin önemli bir bölüğü bugünkü fiyatla (once'u 35 dollar) satın alınabilecek ve altın stokları artırılabilecektir. İngiltere ile İsviçre'nin, Güney Afrika Cumhuriyeti ile temasa geçerek merkez bankalarının altın alabilmeleri konusunda sondajlar yapmaları da karara bağlandı. O zamandan bu yana, «pool»un eski üyeleri, piyasadan altın alınmasına karşıdırlar, fakat bu durumun geçici olduğu düşünülebilir.

Atlantik ötesinde iyice kendini gösteren, altının para karşılığı olmaktan çıkarılması eğiliminin kuvvetlenmesi, özellikle, ABD nde dış ödemelerin dengesini sağlamak üzere alınan tedbirlerin etkili olmadığı sıralara rastlamaktadır. Dolara karşı güvensizlik, ABD ni, dolar varlığını korumak için altın stoklarını likide etmeğe götürmektedir. Aksine, ABD altın rezervleri asgarî seviyeye düşünce, Amerikan hükûmeti altın üzerine ambargo konulmak üzere bir kararname yayımlayacak ve altın fiyatlarını yükselinceye kadar alım ve satımları bir düzen içinde yürütecektir. Altın rezervleri 10 milyar dolarlık sınırın altına düşünce, Amerika yetkilileri, stratejik nedenlerle, «savaş ve kriz rezervi» ni geçen bir stok yapmağa karar vereceklerdir. Böyle durumda, altın karşısındaki doların sabit paritesi muhtemelen bırakılacak, ödeme dengesinin yeniden açık vermesi halinde ise dolar kurunu doğrudan doğruya veya dolayısiyle korumak için altın satışlarını durdurulacaktır.

Altın üzerine ambargo, ABD ni ağır bir yükten kurtaracak ise de öbür ülkeler güçlüklerle karşılaşacak ve şu iki yoldan birini seçmek durumunda kalacaklardır: doların bugünkü kurunu kabul ederek bir dolar esasını kabul etmek, ya da bugünkü altın paritesini kabul ederek doların değerinin serbestce inip çıkmasına gözyummak. Bir dolar esasının kabulü, altın esasına bağlı bazı olumsuzlukları kuvvetlendirecektir. Dolara bağlı bir parite kabul eden ülkeler ise kendilerine zorla kabul ettirilecek dolar kurundan korkmaktadırlar. Aksine, altına bağlı eski pariteyi esas alacak Devletler doların sabit kurunun avantajlarından yararlanacaktır. Bundan başka, mübadele kuru değişebilir olunca, doların ortalama kuru, ABD nin ödemeler dengesinin açık verdiği zamanlarda düşecektir.

Dolar esasının olumsuz yönlerini ortadan kaldırmak ve dolar fazlalığını önlemek, öteki paraların değerini yeniden tesbit ederek durumu düzeltmek her zaman mümkündür. Ancak, böyle bir yola gidilmesi bir çok ülkenin dolar esasını kabul etmesiyle mümkün olabilir.

Koruyucu amaçla ABD nin altına ambargo koyabilmesi, OECD'nin koruyuculuğu altında bulunan öbür ülkelerin ve ticarî politikası bakımından da GATT üyelerinin uygun bulmasına bağlıdır. Bundan başka, ABD nin, döviz kontrolunu da artıracağı düşünülebilir.

Bu tehlikeler karşısında, sesler yükselmekte, altın fiyatının yükselmesini isteyenler arasında bile aleyhte bulunanlar çıkmaktadır.

Sonuçlar :

Bütün bunlardan sonra, altının ve doların geleceği hakkında aşağıdaki tavsiyeler yapılabilir :

1. Dünya para rezervlerinde altın ve doların azalması halinde durum muhtemelen gelişecektir. Doların likidite potansiyeli azalacak ve fiyat artışı yüzünden sun'i bir likidite yaratacak olan altın, az da olsa rezervlerin artmasına sebep olacaktır.

2. Bugünkü bu iki rezerv aracı yerine, gelecekte, Uluslararası Para Fonu'nun krediler sistemi - ve özellikle özel tiraj hakları - çok önemli bir yer tutacaktır.

3. Bununla birlikte, Amerikan ekonomisinin gücü bakımından, dolar, para sisteminin önemli unsuru olarak kalacaktır. Bugün anahtar - para ve rezerv parası olarak bırakılması arzu ve kabul edilmemektedir. Bu yüzden, dolara karşı itimadın yeniden doğması için Amerikan ödeme dengesinin yeniden düzelmesi için enerjik tedbirlerin alınması arzu edilmekte ve sabit bir fiyat üzerinden altına çevrilebilmesi bir çare olarak görülmektedir. Bu mümkün olamadığı halde ise bugünkü şartlarda altına bir Amerikan ambargosunun konulması muhtemel bulunmakta, bu da altın fiyatlarındaki hafif bir artma sonunda doların devalüasyonunun gerektirmektedir. Ambargoya rağmen, dolar eğemenliğini koruyacak ve dolar esasını kabul eden bir çok ülke bakımından durumunu daha da kuvvetlendirmiş olacaktır. Aksine, para birimini altına bağlayan ülkeler bakımından, dolar anahtar - para rolü oynamayacaktır.

4. Altının gelecekteki durumu, ABD hükûmetinin kararına bağlı olarak belirsiz kalmaktadır. Bir Amerikan ambargosu, altının uluslararası rezerv ve ödeme aracı olarak görevlerini kısıtlayacaktır. Belki de fiyatları yükseltilerek, altının para karşılığı olmasından vazgeçlecektir. Altın fiyatının artışı ergeç bir gün gerçekleşecektir.

Gelecekteki gelişme ne olursa olsun, bugüngü milletlerarası para sisteminin başlıca iki dayanağı, daha uzun süre, önemli bir rol oynamakta devam edecektir.

Türk - Osmanlı Genel İdâre Hukuk ve Teşkilâtı Tarihinin Hazırlanış Sebebleri ve Muhtevâ Plânı

« Dergimizin Mart/1968 tarihinde çıkan 10 uncu sayısında «Mülkiye Şeref Kitabı» yazarı, 1946 yılı mezunlarımızdan, Sayın Ali Çankaya ile yaptığımız bir konuşmayı yayımlamıştık. O konuşmanın giriş kısmında belirttiğimiz gibi; Sayın Çankaya, iki önemli eser üzerinde çalışmaktadır. Bunlardan birincisi, «Yeni Mülkiye Tarihi ve Mülkiyeliler - Mülkiye Şeref Kitabı» adlı büyük eser, basılmaktadır. İkinci eser ise, «Türk - Osmanlı Genel İdare Hukuk ve Teşkilâtı» adını taşımaktadır. Tamamiyle orijinal kaynaklara dayanılarak hazırlanan ve bilim dünyamızdaki çok büyük bir boşluğu dolduracak olan bu eser hakkında, Ali Çankaya tarafından verilen bilgileri aşağıda yayımlıyoruz.»

Mülkiye'de öğrenicilik yıllarından beri, Târihin en büyük ve en uzun ömürlü İmparatorluğu olan Türk - Osmanlı Devleti İdâre Hukukunun dayandığı prensipleri, bu muazzam ve muhteşem Teşkilâtın Târihini ayrıntıları ile gösteren ve öğreten bir Târih'in bulunmamasından üzüntü duyardım. Gerçi, sınırlı ve belirli müesseseler için de olsa, ba'zı inceleme ve etüd'ler mevcuddu. Ancak bunlar hem belirli müesseselere âid, hem de tüm olarak Osmanlı Genel İdâre Teşkilâtını kapsamıyordu.

Müesseselerinde yenileşme veya reform yapma zorunluğu duyulan bir milletin, önce kendi sosyal, ekonomik, politik ve kültürel bünyesinin mâzisini ve o mâzinin geçirdiği evrimleri bilmesi şarttır. Bu kural, bizim sosyal bünyemiz için de kaçınılmaz şekilde geçerlidir. Son yıllarda Genel İdâre'de yapılması hayâtî bir zorunluk hâline gelen **«İdârede Reform ve Rasyonalizasyon»** a gidebilmek için, her zaman yapıldığı gibi, batı'dan **«mânevî gümrüksüz»** olarak alınmış kopya müesseseler idhâl etmeden önce mâzi'mizdeki kuruluşları, bunların dayandığı prensipleri, fonksiyonlarını bilmemiz gerektir. Bu, yapılacak ileri hamleler için kaçınılmaz bir zorunluk taşır.

İşte yukarda adını bildirdiğimiz **«Türk - Osmanlı Genel İdâre Hukuku ve Teşkilâtı Târihi»** bu düşünce ve amaçla hazırlanmaya başlanmıştır.

Araştırma ve Mehaz : Kitap yayınlandıktan sonra daha temelli olarak anlaşılacağı gibi, söz konusu kitap, tamâmen O t a n t i k kaynaklara dayanmakta; Devlet Arşivi'nde konu ile ilgili nekadar doküman varsa taranıp fotokopileri çıkarılmakta ve yeni yazıya çevrilip **kartoteks sistemine** göre tasnif edilip dosyalarına işlenmektedir. İki yıldır tesbit, çevirme, tasnif işlemine tâbî tutulan doküman yekûnu 2200'e ulaşmıştır. Daha, incelenip foto kopisi çıkarılacak 9000 doküman'ın bulunduğunu tahmin etmekteyiz.

Ayrıca tesbit edilen (bibliyografyaya) göre bu konu ile ilgili el yazması veya matbu kitaplar, şimdiye kadar yine bu konu ile ilgili olarak yayınlanmış nekadar Mecmua, Dergi, Gazete, Mevkûte, Düstur varsa bunlar da taranmakta; Devlet Arşivinden çıkarılan dokümanlar misillû işleme tâbî tutulmaktadır.

Araştırma, tarama işleminin 1969'da tamamlanacağını kuvvetle ümid etmekteyiz. Dört yıldır üzerinde çalıştığım 5 cildlik (6000) altıbin sayfa hacmindeki **«Yeni Mülkiye Târihi ve Mülkiyeliler = Mülkiye Şeref Kitabı»** nın basım işi en geç Mart 1969'da sonuçlanacağına göre, söz konusu Genel İdâre Târihi araştırma ve redaksiyonuna gelecek yıl daha geniş ölçüde hız vereceğimiz tabiidir.

Muhtevâ Plânı : Kitap, aşağıda görüleceği gibi, 11 Ana Bölümü, 24 Kısmı ihtiva edecek ve beheri 1000'er sayfalık 11 Cild'de toplanacaktır.

TÜRK - OSMANLI GENEL İDÂRE HUKUK ve TEŞKİLÂTI TÂRİHİ
(Muhteva Plânı)

1. BÖLÜM : Giriş :

A) Türklerde Devlet Fikrinin Doğuşu ve Devlet Kuruluşunun Başlangıç Târihi ile Devlet ve İmparatorlukların Adları ve Sayıları (M.Ö. 8. Asırdan - M.S. 1299'a kadar).

a) **Zent Avesta'ya** (İnsanlığın ilk yazılı kitabı) göre.
b) **Turkok**'lara göre.
c) Milletlerarası târih kaynaklarına ve târihcilere göre (**Türk ve yabancı 14 târihçinin görüşü**).
ç) Tenkîdî ve Tahlîlî Târih Metodu kullanılarak yukardaki kaynaklardan çıkarılan

Objektif Sonuç.

B) Osmanlılara Kadar Muhtelif Türk Devlerinde ve Türklerle İlgisi Olan Devletlerde Genel İdâre Hukukunun Dayandığı Prensipler ve İdârî Teşkilât.

a) Sümerler'de, **b)** Hunlar'da, **c)** Göktürk'lerde, **ç)** Cengiz İmparatorluğun'da, **d)** Gaznelilerde, **e)** Samanoğullarında, **f)** Asya Selçuklularında, **g)** Anadolu Selçuklularında, **h)** Timur ve Bâbûr Devletinde.

2. BÖLÜM : TÜRK - OSMANLI İDÂRE HUKUKU TÂRİHİ ve DAYANDIĞI HUKUKİ PRENSİPLERİN aşağıdaki kısımlara göre ayrı, ayrı **İzahı :**

a) 1299 - 1453 = **Osmanlı Beyliği Devri.**
b) 1454 - 1517 = **Osmanlı İmparatorluğunun Kuruluşundan Hilâfet Müessesesinin Kabulüne kadar geçen devre.**
c) 1518 - 1839 = **Hilâfet'in Kabulünden Hukuka Bağlı Devlet Kuruluşunun Başlangıcına Kadar.**
ç) 1840 - 1877 = Hukuk'a Bağlı Devlet'den **Parlmanter Rejimli Devlet**'e Kadar.
d) 1878 - 1908 = Parlmanter Sistemin Kabulüne Rağmen **TİPİK Devre** (2. Abdülhamit Devri).
e) 1909 - 1918 = **Meşrûti Parlmanter Rejimli** Declet Devri.
f) 1919 - 1922 = **Hukuk'en Osmanlı Devleti'nin Sonu** ve bu Son'a Hâkim Olan Özellik ve Devlet Fikrindeki **Değişikliğin Sebep ve Âmilleri.**

3. BÖLÜM : TÜRK - OSMANLI İDÂRE TEŞKİLÂTI TÂRİHİ :

(Bu bölüm **Teşrii, Kazâî, İcrâî kuvvetlere göre üç kısma** ayrılmış olup yukardaki târih kesimleri içinde her kuvvet ayrı, ayrı incelenmiştir.)

A) Teşrii Kuvvet = Hâkimiyet Temsilcisi olarak :

a) Pâdişahlık ve **Saray** (Bütün teferruatı **ile)**

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1839 Devresi; 3 — 1840 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1908 Devresi; 5 — 1909 - 1918 Devresi; 6 — 1919 - 1922 Devresi.

b) Şûrây-ı Saltanatlar : (Saltanat Şûrâları Teşkili Prensibi; kaç defa, hangi târihlerde, ne sebeple toplanığı; aldığı kararlar; tatbikat'daki neticeleri).

c) Meclis-i Âli-i Tanzimat : Kuruluşunda âmil olan prensipler ve genel izahat; tâbi olduğu mevzuat, usûller.

ç) Meclis-i Meb'usan : Kuruluşunda âmil olan prensipler, genel îzâhat ve tâbi olduğu Ferman, Teşkilât-ı Esâsiye Kanunları ve Tâlımatlar.

d) Meclis-i A'yân : Kuruluş, genel îzâhat, tâbi olduğu mevzuat.

B) Kazaî Kuvvet:

a) Müfti'ül-En'amlık, Başmüftilik, Şeyh'ül - İslâmlık, Kadı-i Askerlik, Bâb-ı Vâlâ-i Meşihat ve Fetva Müesseseleri :

1 — 1361 - 1839 Devresi; 2 — 1840 - 1877 Devresi; 3 — 1878 - 1908 Devresi; 4 — 1909 - 1922 Devresi.

b) Kadılık, Başkadılık : Genel İzahat, tâbi olduğu mevzuat :

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1517 Devresi; 3 — 1518 - 1839 Devresi; 4 — 1840 - 1877 Devresi; 5 — 1878 - 1909 Devresi.

c) Şer'i Mahkemeler : Genel îzâhat, tâbi oldukları ferman, mevzuat:

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1839 Devresi; 3 — 1840 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1909 Devresi ve Son.

ç) Nizâmî Mahkemeler : (3. Derece Mahkemeler, İstînaf Mahkemeleri, Temyiz Mahkemesi) Genel izahat, tâbi oldukları mevzuat; Kuruluş'dan sonra geçirdikleri evrimler (Herbiri için ayrı, ayrı devrelerde inceleme).

d) Şûrâyı-ı Devlet : 1840 - 1922.

e) Divân-ı Muhâsebat : 1864 - 1922.

C) İcrâî Kuvvet :

a) Sadrâzamlık, Başvekillik Müessesesi :

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 1839 Devresi; 3 — 1840 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1908 Devresi; 5 — 1909 - 1922 Devresi ve son.

b) Divân-ı Hümâyun ve Kubbe Altı Meclisi, Vezâretler :

1 — 1312 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1840 Devresi.

c) Paşa Kapısı, Bâb-ı Âli - Hükûmet - Kabine :

1 — 1750 - 1839 Devresi; 2 — 1840 - 1877 Devresi; 3 — 1878 - 1908 Devresi; 4 —

1909 - 1918 Devresi; 5 — 1919 - 1922 Devresi.

C) NEZÂRETLER :

I) Adliye Nezâreti (Merkez ve Taşra Teşkilâtı ayrı, ayrı) :

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1517 Devresi; 3 — 1518 - 1839 Devresi; 4 — 1840 - 1877 Devresi; 5 — 1878 - 1908 Devresi; 6 — 1909 - 1922 Devresi.

II) Dâhiliye Nezâreti :

Bu kısma, Dâhiliye Nezâretinin kuruluşundan önce bu Nezâret görevini ifâ eden Sübaşılık, Eyâlet ve Sancak Beylikleri, A'yânlık, Voyvodalık, Şehir Kethüdâlığı, Beylerbeylikleri, Derbent Teşkilât ve Başbuğluğu, Aşiret Beyliği, Kethüda-i Sadr-ı Âlî, Zabtiye Nezâreti Teşkilâtları aşağıdaki devirlere göre izâh edildikten sonra DÂHİLİYE NEZÂRETİ'ne geçilecek; bu Nezâretin Merkez ve Taşra Teşkilâtı ile 1840'dan sonra başlayıp 1922'ye kadar devam eden İDÂRÎ TAKSİMAT'ın her safhası bütün detayları ile izah edilecektir.

a) Dâhiliye Nezâreti Merkez ve Taşra Teşkilâtı :

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1839 Devresi; 3 — 1840 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1908 Devresi; 5 — 1909 - 1922 Devresi.

b) Eyâlet-i Mümtâze'ler :

1 — Kırım Hanlığı; 2 — Bitlis ve Şirvan Hanlığı; 3 — Eflâk ve Buğdan Beyliği;

4 — Mekke Emâreti; 5 — Şiran Beyliği; 6 — Mısır; 7 — Cezâyir; 8 — Tunus; 9 — Cebel-i Lübnan; 10 — Rumeli-i Şarkî; 11 — Girit.

c) Mahallî İdareler :

aa) İhtisab ağalıkları, Şehremaneti, Belediyeler :

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1839 Devresi; 3 — 1840 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1908 Devresi; 5 — 1909 - 1922 Devresi.

bb) İdâre-i Hususiye-i Vilâyat (Özel İdâreler) :

1 — 1839 - 1877 Devresi; 2 — 1878 - 1908 Devresi; 3 — 1909 - 1922 Devresi.

cc) Köyler :

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1839 Devresi; 3 — 1840 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1908 Devresi; 5 — 1909 - 1922 Devresi;

çç) Mahalle Muhtarlıkları :

1 — 1838 - 1877 Devresi; 2 — 1878 - 1908 Devresi; 3 — 1909 - 1922 Devresi.

III) Baş Defterdarlık (1 — Rumeli Defterdârı, 2 — Anadolu Defterdârı 3 — Şıkk-ı Sâni Defterdârı, 4 — Arap ve Acem Defterdârı, 5 — Şıkk-ı Râbi Defterdârı) ve MÂLİYE NEZÂRETİ.
1 — 1459 - 1840; 2 — 1841 - 1877.

IV) Nişancılık, (Tevkîler - Tuğrâîler) Reis'ül-Küttablık, Hâriciye Nezareti :

1 — 1464 - 1839 Devresi; 2 — 1840 - 1908 Devresi; 3 — 1909 - 1922 Devresi.

V) Maârif-i Umumiyye Nezâreti (Bu kısma Nezâretin Merkez ve Taşra Teşkilâtı ile ilk, orta ve yüksek derecedeki bütün mekteblerin târihçeleri ve çalışma tarzları, ders programları, Medreseler ve bütün eğitim ve teknik eğitim müesseseleri girecek ve bunlar aşağıdaki devrelere göre izah edilecektir :
1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1840 Devresi; 3 — 1841 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1908 Devresi; 5 — 1909 - 1922 Devresi.

VI) Orman Maâdin ve Ziraat Nezâreti :

1 — 1840 - 1877 Devresi; 2 — 1878 - 1908 Devresi; 3 — 1909 - 1922 Devresi.

VII) Sermimâr-ı Hassalık, Nâfia - Ticâret Nezâreti :

1 — 1464 - 1839 Devresi; 2 — 1840 - 1877 Devresi; 3 — 1878 - 1908 Devresi; 4 — 1909 - 1922 Devresi.

VIII) Vakıf Müessesesi ve Evkâf-ı Hümâyun Nezâreti :

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1839 Devresi; 3 — 1840 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1908 Devresi; 5 — 1909 - 1922 Devresi.

IX) Posta Teşkilâtı, Posta Telgraf Nezareti :

1 — 1312 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1839 Devresi; 3 — 1840 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1908 Devresi; 5 — 1909 - 1922 Devresi.

X) Osmanlı Devleti'nde Toprak Hukuku ve Rejimi ile Has, Tımar, Zeametler, Vakıf Köy ve Arâziler; Defter-i Hâkanî Nezâreti (Tapu İdâresi) :

1 — 1299 - 1453 Devresi; 2 — 1454 - 1839 Devresi; 3 — 1840 - 1877 Devresi; 4 — 1878 - 1908 Devresi; 5 — 1909 - 1922 Devresi.

XI) Diğer Müstakil Kuruluşlar :

A) Rüsûmat Emâneti ve Gümrükler Müdiriyet-i Umumiyesi.

(Sonu Sayfa 43 de)

Teknik İnsangücü İsrafı

Kâmil ERDEHA

I. Giriş:

İktisadî ve sosyal kalkınmanın en önemli unsuru insangücüdür. İktisatçılar, genel bir anlam taşıyan bu deyim yerine, daha özel anlamlı olan «stratejik insangücü» deyimini kullanıyorlar. Stretejik insangücü, onyıldan fazla eğitim ve öğretim görmüş insangücüdür. İstatistikler gösteriyor ki stratejik insangücü ile kalkınma arasında doğru orantılı bir ilişki vardır. Yani stratejik insangücünün en fazla olduğu memleket, en kalkınmış memlekettir.

Zaten mantığımız da bu sonucu doğruluyor. Hiç bir memlekette sermaye ve tabiî kaynaklar sınırsız değildir. İktisadî ve sosyal kalkınma, bu kaynakların kullanılmasıyla ortaya çıkacağına göre, bu kaynakları en verimli, en rasyonel şekilde kullanabilecek insangücüne sahip memleket, pek tabiî ki en kolay kalkınacaktır.

Ancak iktisadî kalkınmanın başarılabilmesinde ve devamında en önemli insangücü, teknik insangücüdür. Çünkü iktisaden kalkınma demek, bir bakıma sanyileşmek demektir. Sanayileşmek ise, ancak teknik insangücü ile mümkündür.

II. Türkiye'nin durumu:

Kalkınma ve sanayileşme çabası içinde bulunan memleketimizde, teknik insangücü kıttır. Devlet Plânlama Teşkilâtının verdiği rakamlara ve yaptığı hesaplara bakılırsa bu kıtlık adet olarak gitgide artacaktır. Bu husus aşağıdaki tabloların incelenmesinden, açıkca görülmektedir :

İktisadî kalkınma çabaları devam ettikçe teknik insangücü açığı yıldan yıla büyüyeceğine göre (Tablo: III.), ne yapmak lâzımdır?

Teknik insangücü kıtlığına karşı alınacak tedbirler, uzun ve kısa vadeli olmak üzere iki türlüdür. Teknik eğitim ve öğretimine hız vermek, yeni eğitim ve öğretim kurumları kurmak derde deva olacak esas çaredir. Ancak bu uzun süreli bir tedbirdir. Çünkü örneğin bu yıl açılan bir teknik okulun semeresi beş yıldan önce alınamaz.

İkincisi kısa vadeli tedbirdir. Bundan amaç teknik insangücü israfını önlemektir. Başka bir deyimle «insangücünün kendi ihtisas alanında ve en etkili olduğu yerde kullanılması» dır. Bu yazının konusu «teknik insangücü israfının önlenmesi» olduğundan, sadece bu ikinci tedbir üzerinde durulacaktır.

III. İsraf Şekilleri:

Teknik insangücü memleketimizde iki şekilde israf edilmektedir.

1. Daha az eğitim ve öğretim görmüş teknik elemanların yapabileceği işleri, daha fazla eğitim ve öğretim görmüş teknik elemanlar yapmaktadır. Örneğin, teknisiyenlerin yapabilecekleri işleri mühendisler, ustabaşıların işini teknisiyenler, yetişkin işçininkilerini ustabaşılar yapmaktadır.

Bunun nedeni önce organizasyon bozukluğu, sonra teknik öğretimin başıboş, plânsız, hedefsiz olagelmiş bulunmasıdır. Örneğin, 1955 yılında 1 mühendise 2 teknisiyen düşerken, 1960 yılında bu oran 1,5 a düşmüştür. Bugün bu oran 1,7 civarındadır. (Oysa israfın önlenebilmesi için 2,1 olması gerekmektedir.) Eğer plân hedefleri gerçekleştirilirse, bu oranlar 1972 de 1,9; 1977 de 2,2 ve 1982 de 2,8 olacaktır.

2. Teknik insangücü, teknik olmayan alanlarda çalışmaktadır. Bizce asıl teknik insangücü israfı bu yolla yapılmaktadır.

Teknik insangücü, niçin teknik olmayan alanlara kaymak ister? Memleketimizin şartları

TABLO : I

Teknik insangücü talebi (1968 - 1982)

	1968	1972	1977	1982
I — Mühendisler	27.800	40.200	63.200	94.800
II — Teknisiyenler ve fen memurları	47.700	77.300	142.600	261.400
III — Ziraat ve ormancılıkla ilgili meslekler	15.800	20.400	29.000	43.000
IV — Fizik ve kimya ile ilgili meslekler	5.000	6.800	9.200	1[illegible]000
V — Sanatkârlar	1.495.100	1.994.200	2.894.600	4.129.700

TABLO : II

Teknik insangücü arzı (1968 - 1982)

	1968	1972	1977	1982
I — Mühendisler	17.500	24.000	31.900	39.000
II — Teknisiyenler ve fen memurları	37.400	43.600	54.600	72.200
III — Ziraat ve ormancılıkla ilgili meslekler	10.700	13.800	17.400	20.900
IV — Fizik ve kimya ile ilgili meslekler	4.900	6.300	8.400	10.200
V — Sanatkârlar	1.321.100	1.471.900	1.761.200	2.263.700

TABLO : III

Teknik insangücü açıkları (1968 - 1982)

	1968	1972	1977	1982
I — Mühendisler	10.300	16.200	31.300	55.800
II — Teknisiyenler ve fen memurları	10.300	33.700	87.900	189.200
III — Ziraat ve ormancılıkla ilgili meslekler	5.100	6.601	11.600	22.100
IV — Fizik ve kimya ile ilgili meslekler	100	500	800	1.600
V — Sanatkârlar	174.000	522.300	1.133.400	1.866.000

(KAYNAK: İkinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı)

dikkate alındığı takdirde, bunun nedenlerini bulmak kolay olur. Kabul etmek gerekirki teknik hizmetler, güç hizmetlerdir. Birkere teknik insangücü, çoğunlukla, hem kafasıyla, hem bedeniyle çalışır. İş yorucudur. Gerekli güvenlik tedbirleri yoktur. Her an kaza olabilir. Sonra işyerleri, yani şantiyeler, tesisler toplu yerleşme noktalarından uzaktır. Uygarlığın nimetlerini bu işyerlerinde herzaman bulmak mümkün değildir Nihayet kitaplardan öğrenilenle veya gelişmiş ülkelerde görülenle, Türkiye'deki şartlar çok değişiktir. Araç kıttır, malzeme bol değildir, yetişmiş insangücü yoktur.

O halde teknik insan, eğer ülkücü değilse veya şartlar zorlamamışsa, daima bürokrasiye özenecek, masabaşı çalışması yapması için bütün yolları zorlayacaktır. Gidip şantiyede çalışmaktansa, masabaşında personel işleriyle uğraşmayı, proje çizmektense satınalma gibi tüm idari bir hizmetle vakit geçirmeyi, ocaklara girmektense danışman olup mütalâa vermeyi yeğ bulacaktır. Hele teknik insangücüne sağlanan ayrıcalıklardan, aynen faydalandıktan sonra...

Bugün memleketimizde görülen durum budur. Kamu kesimine ait bazı kuruluşlarda, teknik insangücünün, teknik olmayan alanlarda çalışma oranının % 30 u geçtiği, Yüksek Denetleme Kurulu'nun raporlarında zikredilmektedir. Gözlemler de bunu doğrulamaktadır.

O halde ne yapılmalıdır?

IV. Çare :

Önce şu hususu belirtelimki, her mesleğin bir firesi vardır. Sağlık durumu, ailevi zaruretler, psikolojik ve sosyal nedenler dolayısıyla mesleğini icra etmeyenler o mesleğin firesi sayılırlar. İnsangücü arzı hesapları yapılırken, bunları gözönünde tutmak gerekir. İnsangücü israfının içine bunları katmıyoruz. Zira bu durumda olanlar için yapılacak bir şey yoktur. Bizim üzerinde durduğumuz, sevk ve idare, organizasyon yetersizliği yüzünden veya politik nedenler sonucu doğan insangücü israfıdır. Bu israfı önlemek için aşağıdaki çarelere başvurmak gerekir :

1. Teknik eğitim ve öğretim kurumlarını dengeli olarak kurmak lâzımdır. İkinci Beş Yıllık Plân için yapılan hesaplara göre, teknik işlerde çalışan 1.000 elemandan 12 si mühendis, 23 ü teknisiyen, 33 ü ustabaşı, 409 unun da yetişkin işçi olması gerekmektedir. O halde yılda 120 mühendis yetiştirecek bir eğitim ve öğretim müessesesi kurduğumuz zaman, buna paralel olarak 230 teknisiyen, 330 ustabaşı ve 4090 yetişkin işçi yetiştirecek eğitim ve öğretim müesseselerini de kurmak gerekir. Bunu yapamadığımız zaman, teknik insangücü israfını peşinen kabulleniyoruz, demektir.

2. Teknik insangücünün teknik olmayan alanlarda çalışmasını önlemek için şu tedbirler/ almak lâzımdır :

a) Hertürlü politik etkiden uzak olarak, bilimsel ölçülere göre, hizmetleri nitelikleri itibariyle tanımlamak, egemen niteliği teknik olmayan hizmetlerde teknik insangücü kullanmamak gerekir. Örneğin, iktisatçıların, hukukçuların yapabilecekleri görevleri mühendislere yaptırmamalıdır.

Denilebilirki, eğer bir mühendis, bir hukukçunun, bir iktisatçının görevini de başarıyla yapabilecek nitelikte ise, bu da bir israf mıdır? Fikrimizce bu sorunun cevabı, memleketimizin şartlarına göre, tereddütsüz «evet» dir. Zira bu alternatifin karşıtı yoktur. Yani bir mühendisin, bir hukukçunun veya iktisatçının görevini başarıyla yapabileceğini farzetsek bile - ki bu pek mümkün değildir -, hukukçuya veya iktisatçıya teknik görevler veremiyereğimize göre, israf apaçık ortadadır.

Kaldıki bazı iktisatçılarımıza göre, teknik insangücünün başka alanlarda kullanılması, salt insangücü israfı dışında, bir takım olumsuz sonuçlar da doğurmaktadır. Örneğin, iktisadî devlet teşekküllerinin ekonomimize ve kalkınmamıza umulandan çok azını verebilmesinin nedenlerinden biri, «... teşekküllerin başında bulunanların meslek mensubu (iktisatçı ve işletmeci) olmaktan ziyade, teknik eleman (çok defa mühendis)» olmalarıdır. Zira, «çoğu mühendis olan Genel Müdür ve Müdürler faaliyetlerin teknik yönünü başarı ile halletmekle beraber, gerek teşekkül ve gerek teşekküller arası iktisadilik esaslarına uyup, millî ekonomi bakımından en iyi sonuç sağlayacak kararları veremezler» (1).

b) Teknik insangücü için sağlanan ve sağlanacak olan ayrıcalıklar (örneğin, 10195 sayılı Kararname ile konulan ücret rejimi gibi) ancak teknik nitelikteki hizmetlerde çalışanlara uygulanmalıdır. Hatta sıradan bürokratik hizmet görenlerle, teknik hizmet görenler arasında çok bariz fark olmalıdırki, teknik insangücü büro hizmetlerine kaymasın.

c) Bu sayılan tedbirler, şüphesiz kamu kesimi için geçerlidir. Ancak özel sektörün de pek bilgili ellerde olmadığı düşünülürse, karma ekonomi sistemi altında yapılabilecek şey, onların bu konuda uyarılması ve eğitilmesinden ibaret olacaktır.

3. Teknik insangücü israfının önlenmesi konusunda, mesleki örgütlere de büyük görevler düşmektedir. Örneğin, teknik insangücünün mesleki örgütleri olan Odalar, dernekler, sendikalar, mensuplarının kendi mesleki alanları dışında çalışmalarını teşvik etmemeli, aksine engellemelidir. Zira uzmanlık alanı dışına kaymış teknik insangücü başarısızlığa uğramağa mahkûmdur. Başarısızlık ise, çok kez başarısızlığa uğrayanın kişiliğine değil, mesleğine atfedilir. Böylece o mesleğin mensupları, toplum içinde itibarlarını, yavaş yavaş yitirirler. Bunun zararını sadece o mesleğin mensupları değil, aynı zamanda toplum da çeker.

İktisatçıların, işletmecilerin, hukukçuların bugün - maalesef - pek cılız olan örgütleri de, aşağılık duygusundan kurtularak, kendi mesleki alanlarına sahip çıkmayı öğrenmelidirler.

V. Sonuç :

«Kalkınma içinde stratejik önemi olan teknik insangücü» :

1. Sayı olarak yetersizdir.

2. Sektörler arasındaki dağılımı dengesizdir.

3. Yerinde kullanılmamaktadır.

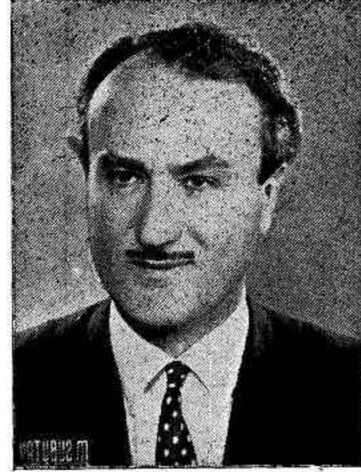
Birinci ve ikinci maddede yazılı sorunlara çözüm yolu bulmak, hoca ve bina sağlama bakımından büyük çapta maddî imkânlara bağlıdır. Üstelik zaman ister.

Teknik insangücünün yerinde kullanılması, başka bir deyimle teknik insangücü israfının önlenmesi ise ne para, ne de zaman işidir. Sadece biraz bilgi, biraz iyiniyet ve ciddiyet bu sorunun çözümü için yeterlidir.

---

(1) Prof. Dr. Ahmet Kılıçbay, İktisadî Devlet Teşekkülleri, Cumhuriyet Gazetesi, 28.10.1967

Mülkiyeli Bir Sanatçı

ŞİNASİ ÖZDENOĞLU

Şinasi Özdenoğlu, 1922 yılında Gümüşhane'de doğmuştur. Trabzon Lisesi'nden sonra girdiği Siyasal Bilgiler Okulu'nu 1944 yılında, Ankara Hukuk Fakültesini de fark imtihanlarını vererek 1954 yılında bitirmiştir.

Özdenoğlu, Gümüşhane, Rize, İstanbul Maiyet Memurluklarında bulunduktan sonra (bu arada Torul, Göksun ve Kelkit Kaymakam Vekilliklerini de yapmıştır) Kaymakamlık Kursunu bitirmiş ve Hâdim, Sürmene, Sorgun, Lüleburgaz Kaymakamlıklarını yapmıştır. Lüleburgaz'dan sonra Emniyet Genel Müdürlüğünde görev almış ve Ankara Polis Koleji Müdür Yardımcılığını başarı ile yürütmüştür.

Daha sonra resmî görevinden ayrılan Şinasi, Ankara'da avukatlığa başlamış ve siyasî hayata atılmıştır. 1960 yılında Kurucu Meclise seçilmiş ve 1961 Seçimine kadar bu Meclisin üyeliğinde bulunmuştur. Halen Ankara'da avukatlık yapmaktadır.

Özdenoğlu, daha lise sıralarında iken şiir yayımlamağa başlamış ve Siyasal Bilgiler'de okurken adı duyulan bir şair olmuştu. İkinci sınıfta öğrenci iken ilk kitabı olan **Teselli**'yi yayımlamıştı. Daha sonraki yıllarda ise yalnız **Anaforda Dönen Adam**'ı yayımlamıştır. Halbuki onun «Memleketin Kaderinden Bahseden» şiirleri o yıllarda bir ileri aşa idi. Bugün de değerinden bir şey yitirmeyen bu şiirlerin yakında bir kitapta toplanacağını umuyoruz. Şinasi, bir kaç yıldır kitap yayımlamanın hazırlığı içindedir, ama o kitap bugünedek çıkamadı.

Kısır siyasal çekişmeler karşısında direnmeğe çalışan, gücünü bu uğurda harcayan, her türlü haksızlığa karşı olan Özdenoğlu; ezik, küskün ama inançlı olarak gene sanata vermeğe başlamıştır gücünü ve zamanını. Sanatın baş amacının insan mutluluğu olduğuna inanır. Sanatçının, kişiliğine ve sanat ölçülerine kıymadan, sesini büyük halk kütlelerine ve bütün insanlara duyurması gerektiğini savunur. Sanat ve fikir adamlarının yönetecekleri bir dünyanın insanlar için mutluluk getireceği kanısındadır. Yöneticilerin, sanat ve bilim akımlarının bilincine varmış kimseler olması gerektiği düşüncesindedir.

Son yıllarda yazdığı Macar Rapsodisi, Dayan Çekoslovakya adlı iki şiiri, işgale uğramış ve özgürlüklerini yitirmiş ulusların savaşını alkışlayan, kutsayan birer anıttır. Birinci şiir, Hür Macarlar Derneği'nin armağanına lâyık görülmüştür.

Şinasi, yıllarca sayfalarında şiirler ve hikâyeler yayımladığı Varlık Dergisinde de yeniden şiirler yayımlamağa başlamıştır. Onun sanata dönüşünü müjdeleyen bu durumdan kıvançlıyız. Edebiyatımız bir erkek sese yeniden kavuşmuş olmaktadır. Bir Gazete'de şunları söylemiştir: «Türk şairi, milletinin her zamankinden daha çok güçlü şiire susadığı şu dönemde, işini ciddiye alarak yapmacık anlamsızlıkları, zorlamaları, hele küçük hesapları bir yana atıp insanın hâfızasında yaşayacak ölümsüz şiirler yaratmalı ve kendi toplumuyla birlikte bütün bir dünyayı etkilemelidir.». Şinasi, şiirlerinin yayımına bu inançla başlamıştır yeniden.

Türk Dil Devrimi

Yazan :
Ahmet ERDOĞDU
Danıştay 2. Daire Başkanı

Yazımıza, Büyük Atatürk'ün Devrimlerinden önemli birisi olan Dil Devrimi hakkındaki buyruğu ile başlayacağım. Atatürk şöyle söylemişti : «Ülkesini, yüksek istiklâlini korumasını bilen Türk Milleti, dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmalıdır». Osmanlı İmparatorluğunun ve Türk Yurdu olan Anadolu'nun yabancılar tarafından paylaşılmağa başlandığı bir zamanda ve en güç koşullar altında Ulusunu tarihe gömülmekten kurtararak yeni bir Türk Devleti kuran bu büyük adam, yorucu devlet işleri ve Ulusunu çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırma çabaları arasında Türk Dilini de ele almıştır. Türk Dilinin, kökü yabandan gelen sözcüklerin baskısından arınmasını, Arap ve Fars sözcükleri ile Türkçe'nin boğazlandığını ve bir çul boğçası olan Osmanlıcadan kurtarılması zorunlu olduğunu yine bize O, bildirmiştir. Nasıl, Türk toprakları yabancı ulusların ayak izlerinden arınmışsa, Türk dili de öylece, Türk olmayan ve uygarlık diline ayak uyduramayan Arap, Fars ve Fransız sözcüklerinden arınacak ve aslında çok zengin ve hor görüle, hor görüle yabancı sözcüklerin ezgisi altında kısırlaştırılan Türk dili, zenginliğine ve bağımsızlığına kavuşacaktır. Ne var ki, Ulusun bu özlü sorununu her Türk'ün, hele aydınların benimsemeleri, buna dört elle sarılmaları, Atatürk'ün amacını gerçekleştirmeğe çalışmaları ve dil devrimine bir katkıda bulunmaları gerekmektedir.

TANZİMAT FERMANI VE TÜRK DİLİ :

Bilindiği gibi Tanzimat Fermanı, Osmanlı İmparatorluğu döneminde devlet yönetimi yönünden bir uyanışın, gelişme isteğinin köklü bir belgesidir. Devletin ve bütün örgütlerinin yeni bir düzen ve dengeye kavuşturulması ve yasa egemenliğine doğru gidilmesi arzusu yanında, dilin sadeleştirilmesi, özellikle yazı dilinin halkın anlayacağı bir ortama ulaştırılması eğilimi de vardı. Daha önceleri konuşma dilinde kullanılan Türkçe sözcükler, yazı diline geçerken kullanılmaz ve öz türkçe sözcükler yerine onların karşılığı olan Arapça ve Farsçaları alınırdı. O zaman Arapça ve Farsça öğrenilmesi zorunlu idi. Batı dünyası, teknikte, kültürde hızla gelişir, ilerlerken sanki çok gerekli imiş gibi, çağdaş uyarlıkta bir yeri olmayan Arapça ve Farsçaya tutkunluk almış yürümüştü. Bunda, İmparatorluğun teokratik bir devlet yönetiminde olmasının etkisi büyük olmuştur.

Tanzimatla başlayan uyanma, dil konusunda da kendini göstermiştir. Yüzyılların alışkanlığı yüzünden yazı dilindeki kalıplaşma, yavaş yavaş gevşemeğe başlamış, Arapça ve Farsça öğrenilmeden de yazı yazılabileceği yolundaki kanı, günden güne güç kazanmıştır. Bilginler, düşünürler, yazarlar dil konusunda yazmağa, söylemeğe, tartışmağa başlamışlar; Arapça ve Farsçanın baskısından dilin kurtarılması gerektiği konusunu işlemeğe yönelmişlerdir. Dilbakımından çok iyi bir başlangıç olmakla beraber, bu çalışmalar kısır kalmış, bilinçli bir örgütleşme olmamıştır. Bu yüzden gene eski alışkanlıklar sürüp gidiyor, «ev» yerine «hane», «kızım» yerine «kerimem», «okuma» yerine «kiraat», «babam» yerine «pederim», «anam» yerine «validem» deniyordu.

1911 yıllarında dil akımı yeni bir aşamya girdi. Türk düşünürlerinden ve Türkçülük akımının önderlerinden Ziya Gökalp bu konuya el atmış ve sade dile önem vererk bu konuda yapıtlar vermiştir. Ne var ki, Ziya Gökalp da uydurma, bilimde ilerleme nedeniyle dilde yeni sözcükler üretirken, Türkçe köklerden yararlanmağı düşünmemiş, Arapça köklerden sözcükler üretmiştir. «Lâdini», «Şeniyet», «Mefkûre», «İçtimaiyat» gibi sözcükler o zaman Ziya Gökalp tarafından Arapça köklerden üretilmiş terimler arasındadır. Büyük düşünürümüz bunu Türkçe köklerden yapsaydı ne iyi olacaktı! Hiç olmazsa bu sözcükler bakımından vakit kazanmış olurduk. Oysa, Ziya Gökalp'ın bu çabaları dahi dil yönünden kazançlı olmuştur. Çünkü, yazı dili, Arapça ve Farsça sözcüklerden ve kalıplı kurallardan yavaş yavaş da olsa yaksını kurtarmağa başlamıştır. Ancak, bu durum dil yönünden önemli olmakla beraber, Türk dilinin, yabancı sözcüklerin ezici baskısı altından kurtarılması çabasının sadece birkaç kişiye kalmasından başka ciddi bir sonuç getirmediği de de bir gerçektir.

CUMHURİYET SONRASI DÖNEM :

Türk dilinin, Osmanlı İmparatorluğu çökerken başlayıp ağır adımlarla yürüyen sadeleşme akımı, gerçek yerini, ancak Cumhuriyet Döneminde bulmuştur. Türk toplumunu çeşitli devrimleriyle çağdaş uygarlık düzeyine ulaştıran Atatürk, Türk dilini de yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarmak için Türk Dil Kurumunu kurmuştur. Bu Kurumun Atatürk tarafından kurulduğu gün 12/Temmuz/1932 dir. Hangi konuya el uzatmışsa oradan bir aydınlık getirmiş olan Atatürk, Türk dilinin de yetkililerden, bilginlerden kurulu bir örgüte bırakılmasını gerekli gördü. Türk Ulusunun ve Türk dilinin kurtarıcısı, Türkiye Büyük Millet Meclisini açarken 1/Kasım/1932 günü yaptığı açış konuşmasında: «Türk dilinin kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için bütün devlet teşkilâtımızın dikkatli, alâkalı olmasını isteriz» diyordu. (1) Atatürk'ün bu konuşması derhal etkisini göstermiş, o zamanki Hükûmet yurt içinde halk ağzından söz derlenmesini, kendi işleri arasına almıştır. Bu çalışma hızı kısa zamanda ürünlerini vermiş «Söz derleme» ve «dilimizde kullanılan yabancı sözlere öz Türkçe karşılıklar bulma», «terimler türkçeleştirme» işlerine girişilmiş ve çok güzel sonuçlar alınmıştır.

Atatürk dil bilginleriyle birlikte bu konuda çalışıyor, bütün aydınları bu türlü davranışlarıyle uyarıyor, dil devriminin benimsenmesini perçinleştiriyordu. O, ölünceye kadar Büyük Dil Kurultaylarında bulunmuş ve çabasını gittikçe artan bir güçle yücelmiş, Ulusunun bu yoldaki yeteneğini yoğunlaştırmış, sonraki çalışmaları başarıya ulaştıracak çığırı açmıştır.

ÇALIŞMALARIN SAĞLADIĞI SONUÇ :

Atatürk'ün kurduğu aralıksız çalışmasını sağlamak amacıyle sürekli bir gelir bıraktığı Türk Dil Kurumu, örgütlenerek yönetim, onur ve denetleme kurulları yanında asıl görevini gerçekleştirmek için bir takım kollara bölünmüştür. Yürütme Kurulu, derleme ve tarama kolu, sözlük kolu, dil bilgisi, terim, yayın ve tanıtma kolları biçiminde görev bölümü yapmış ve kuruluşundan bu yana Türk diline büyük yararlar sağlamıştır. Kurumun çalışmalarından elde edilen sonucu açıklama bakımından biraz bilgi vereyim. Bundan 40 yıl önce, gazetelerde Türkçe sözcük oranı yüzde otuzu aşmamakta idi. 1966 yılı Haziran ayında yapılan bir araştırmaya göre bu oran; Cumhuriyet'de % 82, Dünya'da % 78, Milliyet'de % 81, Ulus'da % 83, Yeni İstanbul'da % 67, Son Havadis'de % 73, Akşam'da % 78 ve genel ortalama yüzde 77 dir. (2) Şu bilgi, dil devriminin başarısı bakımından kıvanç vericidir. Bugün devrime karşı duran tutucu gazeteler bile, özleşmenin etkisinden kurtulamamışlardır.

---

(1) Gelişen ve özleşen Dilimiz, Ömer Asım Aksoy, Sahife : 15.

(2) Işıklanan Ülke, Mehmet Salihoğlu, Ankara/1966.

HUKUK DİLİ :

Bu günkü hukukumuzun ve yasalarımızın dili, Osmanlıcadır. Son yıllarda çıkan yasaların dili, özlenen gelişme ve özleşme karşısında umulandan daha az verimlidir. Oysa, Anayasamız 3 üncü maddesinde : «Resmî Dil Türkçedir» diyor. Anayasa resmî dilin, Arapça ve Farsça karışımı ve bir çul bohçası halinde olan ve yeni kuşağın, gençlerin anlayamadığı Osmanlıca olduğunu kabul etmiyor. Türkçe, Türkün ağzından çıkan sözcüklerden doğmuştur. Arapça ve Farsça sözcükler, kendi uluslarınındır, bizim değildir. Ben Avrupayı, Atlas Okyanusu ile Pasifik Okyanusu arasında Amerika'yı karış karış dolaştım. Hiç bir yerde ve hiç bir ulus görmedim ki, yasalarının dili kendi ulusunun dili dışında başka ulusların dillerinden yazılsın. Yok böyle şey. Bugün bir gerçek ile karşı karşıyayız. Bu günün hukuk dili, Arap ve Farsçanın baskısı, egemenliği altındadır. Atatürk'ün çizdiği doğrultu ve Anayasanın «Resmî Dil Türkçedir» buyuruğu karşısında hukuk dilinin, yasa dilinin Türkçeleştirilmesi gereklidir, zorunludur.

Bu konuda bir iki örnek vereceğim. Bu gün yürürlükte bulunan Sicilli Nüfus Kanununun herhangi bir maddesini alalım. Örneğin, 37 nci maddeyi okuyalım: «Sicilli Nufusa mukayyet olanlar tavattun suretiyle bir mevkiden diğer mevkie naklihane eyledikleri halde terkedecekleri mahallin nüfus idaresine müracaatla hüviyet cüzdanına işaret ettirmeğe ve gittikleri mahalde dahi alelusul bir ilmuhaber ahziyle oranın nüfus memuruna itaya...» diyor. Bir de gene yürürlükte olan Türk Ceza Kanunundan bir madde okuyalım; Türk Ceza Kanununun en çok uygulanan dövme ve yaralama suçlarına ilişkin 456 ıncı maddesini gözden geçirelim :

«Her kim katil kastiyle olmaksızın bir kimseye cismen eza verir veya sıhhatını ihlâle yahut akli melekelerinde teşevvüş husulüne sebeb olursa altı aydan bir seneye kadar hapsolunur.» Bu yasada gördüğünüz «cismen eza», «sıhhatını ihlâl» gibi deyimler güzelim Türkçenin dövme ve yaralama sözcükleri karşılığıdır. Öbür yabancı sözcükleri de açıkça görüyorsunuz. Dövme sonucu bir kimsenin kafasındaki dengenin karışması da «akli melekede teşevvüş husulü» diye belirtiliyor. Bu terimlerin neresi türkçe?. Bir örnek daha vereceğim. Yönetimin başında bulunan değerli aydınlar! Bu örnek de, sizleri doğrudan doğruya ilgilendiren İdarei Umumiyei Vilâyet Kanununun, söz gelimi, 7 inci maddesi olsun. Bu madde, bölgesel kamu işlerini belirtmektedir. Diyorki: «Vilâyâta ait hidematı mahalliye berveçhiatidir :

1 — Memalik... de devairi devletçe görülecek lüzûm üzerine küşat ve tesfiyesi ve tâmiri Nafia Nezaretine ait olan Turuku Umumiyeden maada vilâyet dahiline münhasır olarak liva ve kaza, nahiyeleri yekdiğerine rapteden turuk ve maabirin küşat ve inşasiyle tamiratı mütemadiyesi...»

Bu maddeyi de okuduktan sonra, size bir gerçeği açıklamak zorundayım. Bu yasalarımız,

bugün Danıştay'da çalışmakta olan yeni kuşak tarafından anlaşılamamaktadır. Bunlar Hukuk ve Siyasal Bilgiler Fakültelerini bitirmişler, benim de bulunduğum yönetim kurulunca sınavları yapılmıştır. Bu gençleri, uygulamak zorunda oldukları yasaların dilini anlamamakta ben haklı görüyorum. Çünkü, bu yasaların dili Türkçe değildir.

SONUÇ :

Dil Devrimini, böyle küçücük bir yazı ile derleyip toparlamak kolay değildir. Atatürk, gözlerini yumduktan ve demokrasiye geçildikten kısa bir süre sonra öteki devrimlere olduğu gibi, dil devrimine karşı koyanlar, sataşanlar türedi. Politik çıkarlar, oy avcılığı, din sömürüsü yanında Türk Dilinin gelişme ve özleşmesine de karşı durma eğiliminde olan gericileri ortaya koydu. Bu gibiler şöyle demektedirler :

a — Ana baba ile çocukları anlaşamaz oldu,

b — Yaşayan dile dokunulamaz,

c — Dili bozuyorlar,

d — Yeni sözcükler uydurmadır,

e — Sayıları onbinler ölçüsünde kelime, dilimizin başka dillerden fethettiği sözlerdir,

f — Dil Devrimi, Atatürk'den sonra soysuzlaştırıldı,

g — Atatürk, dili özleştirmekten vazgeçmişti,

i — Dilimiz fakirleşti,

j — Yeni kelimeler çirkindir,

k — İşlek olmayan eklerle yeni kelime türetilemez,

l — Yabancı kelimeler altında mânâ nüansları kaybоldu,

m — Dilde tasfiyecilik, ırkçılık yapılıyor.

n — Dil işine, dil bilginlerinden başkası karışmamalı,

o — Dil Kurumu ilmî bir teşekkül değildir,

ö — Dili devlet zoru ile değiştirmek istiyorlar,

p — Dile müdahale edilemez, o, yolunu kendi kendine bulur,

r — Dilde devrim olmaz, dil yavaş yavaş gelişir. (3)

Osmanlıca tiryakileriyle tutucu ve politik çıkarcıların ileri sürdükleri bu konuların cevaplarını, Avrupa dillerinde özleştirmenin, dil devriminin oralarda nasıl gerçekleştirilmekte olduğunu eleştirilmesini başka yazılara bırakıyorum. Şuncasını söyleyeyim ki, her devriminde olduğu gibi, Atatürk'ün Dil Devrimi de kökleşmiş, iyiden iyiye yörüngesine oturmuş bir durumda ilerlemekte ve başarısını, gerici ve tutucu kişilerin çırpınmasına rağmen, gün geçtikçe daha güçlü olarak sağlamaktadır.

(3) Ömer Asım Aksoy : Gelişen ve Özleşen Dilimiz. Ankara. Sahife : 21, 22.

ŞİİR GECESİ

4.Ekim.1968 tarihinde Halkevleri Genel Merkezi tarafından, mezkûr teşekkülün Lokalinde Şair Nihat Aşar için bir (Şiir Gecesi) tertip edilmiştir.

Şairin «Aydınlık» isimli yeni şiir kitabı münasebetiyle tertip edilen gecede, önce Hıfzırrahman Raşit Öymen, sonra sıra ile Türkân Ateş, Halil Soyuer, Ayhan İnal, Sabahattin Çankaya Nihat Aşar'ın san'at kişiliği ve şiirleri hakkında konuşmalar ve Şair'in çeşitli şiirlerini okumuşlardır.

Daha sonra kürsüye davet edilen Nihat Aşar, san'at hakkındaki görüşlerini belirtmiş ve bugünkü Türk Şiiri hakkında sorulan çeşitli sualleri cevaplandırmıştır.

Kuveyt ve Kuveytte Düzenlenen Türkiye Sergisi

Z. Selçuk MARUFLU
Köy İşleri Bakanlığı
Dış İlişkileri Şube Müdürü

28 Şubat - 28 Mart 1968 tarihleri arasında, memleketimiz ile Orta - Doğu ülkeleri arasında mevcut bulunan işbirliğini geliştirmek ve çeşitli mamûllerimize pazar imkânları yaratmak amacıyla Kuveyt'te düzenlenen Türkiye Sergisine Köy İşleri Bakanlığının temsilcisi olarak katılmış bulunuyorum.

Mezkûr sergi, Ticaret Bakanı Sayın Ahmet Türkel'in 1967 sonlarında bu ülkeye yaptığı ziyaret esnasında kararlaştırılmış olup Ticaret Bakanlığının koordinatörlüğü altında Turizm Tanıtma, Köy İşleri Bakanlığı, Makine Kimya Endüstrisi Kurumu, Sümerbank, GİMA A. Şirketi ve Özel sektörü temsil eden Odalar Birliğinin iştirakiyle hazırlanmıştır. Köy İşleri Bakanlığı tesis edilen sergi fonuna 50.000 TL. tutarında maddî yardımda bulunmuştur. Bunun yanısıra Sergi Komitesine bir Yüksek Dekoratör ve bir de sergi ile ilgili çeşitli hizmetleri yerine getirmek üzere lisan bilir bir eleman tefrik ederek teknik yardım yapmıştır.

Köylümüzün boş zamanlarını değerlendirmek, köy gelirlerine yan katılım sağlamak amacıyla imâl ve inkişafı teşvik ve organize edilen Köy El Sanatları mamûlleri de (Halı, Siirt battaniyesi, cicim, kilim, ağaç el sanatları mamûlleri v.b.) 1400 m^2 lik serginin teşhir ve satış reyonlarında görüşe ve satışa sunulmuştur.

Ayrıca, Köy İşleri Bakanlığı Eğitim Merkezlerinde özel olarak dokutulan ve üzerinde Kuveyt Turizm Bakanlığının resmi bulunan halının, Sayın Turizm Bakanına sunuluşu kayda değer bir jest olmuştur.

Türkiye ile şimdiye kadar fazla bir ilişkisi bulunmayan ve memleketimizde, diğer Arap ülkelerine oranla pek tanınmayan Kuveyt hakkında önce kısa bilgi vermeyi ve bilâhare Kuveyt Türk Sergisine ait izlenimlerimi, bu ülke ile kurulmasına çalışılan münasebetler çerçevesinde ele almayı uygun görüyorum.

Basra Körfezi'nin Kuzey doğusunda «Arabian Gulf» denilen ve dünyanın en güzel tabiî limanı olarak nitelenen bir bölgede bulunan Kuveyt Emirliğinin 5.800 mil kare (16.000 km²) yüz ölçümü ve yarım milyon nüfusu vardır. Ülkenin etrafı, Irak, Suudî Arabistan ve Basra Körfezi ile çevrilidir.

Basra Körfezinde bulunan Bubiyan, Warbah, Failakah adaları da Kuveyt'e ait olup buralarda yaşayan insan sayısı 5.000 ni geçmemektedir. Kuveyt nüfusunun çoğunluğunu Araplar teşkil eder. Azınlık olarak Ermenileri, İranlıları sayabiliriz.

İklim bakımından Kuveyt, çöl karakteri taşıyan diğer Orta - Doğu ülkelerine benzemektedir. Yazları müthiş sıcaktır. Sıcaklık (165°F) kadar çıkmaktadır. Türkiye Sergisi Şubat - Mart gibi nisbeten serin sayılabilecek aylara isabet ettiği halde sıcaklık 30 - 40°C kadar yükselmiş ve Sergi sonunda yurda dönerken uğradığımız Beyrut'taki mutedil iklim şartları Kuveyt'ten sonra bayağı dikkatimizi çekmiştir.

Kuveyt'te yağışın ancak senede iki veya üç defa vukuu bulduğu bildirilmektedir.

Rüzgârlı günlerde mahallî halkın (toz) tâbir ettiği kum fırtınası bütün şehri kaplamaktadır. Böyle günlerde şehirde hayat sekteye uğramakta ve herkes evlerine çekilmektedir.

Evlerin inşa şekli ve hemen hemen her odada bulunan Air - Condition tertibatları yazın müthiş sıcağını nisbeten tesirsiz hale getirmektedir.

Kuveyt'e giden bir yabancının dikkatini hemen celbeden hususlardan birisi, son model televizyonlu ve soğutma tertibatlı otomobillerin bolluğudur. Hemen ilâvesi gereken diğer bir husus da Kuveyt Devletinin bellibaşlı yerleşme merkezi olan Başkent Kuveyt şehrinin modern görünüşü ve villâ tipi meskenlerin çokluğudur.

Yolların ve trafik düzeninin gayet mükemmel oluşu, motorlu vasıtaların hergün artışına rağmen, trafik kazalarının nisbî oranının, bir hiç durumunda kalmasını sağlamaktadır.

Kuveyt Devletinin bütün hayatiyeti petrole dayanmaktadır. Bu ülke son 17 yıl içinde devamlı olarak değişerek, insanı hayrete düşürecek şekilde bir refah ülkesi haline gelmiştir. Bu başarısını petrol kadar yöneticilerinin dirayetli idaresine de borçludur.

Bugün tamamiyle bir refah ülkesi haline gelen Kuveyt hakkında, aşağıdaki şu bilgiler, sanırım ki çok enteresandır :

- Halktan her hangi bir vergi alınmamaktadır.
- Umumî telefonlar, radyo ve televizyon programları için halktan herhangi bir bedel alınmaz.
- Dünyanın fert başına en fazla millî gelire sahip ülkesidir. (A.B.D. dahil)
- Dört kişiye 1 otomobil düşmektedir. (A.B.D. de bir kişiye bir otomobil düşer)
- Sağlık ve Eğitim sorunları halolmuştur. Dünyanın en modern sağlık tesisleri ve hastahaneleri ile eğitim imkânları bu ülkededir.
- İçme ve kullanma suyu denizden elde edilmekte olup dünyanın en büyük distilâtörü (Deniz suyunu tatlı suya çeviren fabrika) bulunmaktadır.
- Su ve elektrik bedelsizdir.
- Kuveyt'in 1966 yılı itibariyle ithalâtı 5.250.000.000 TL. dır. Kuveyt, fert başına isabet eden ithalât oranı ile dünya ülkelerinin başında gelmektedir.

Kuveyt'in nüfusu çok sür'atli olarak artmaktadır. (1910 yılında 35.000, 1937'de 75.000, 1961'de 321.621 ve 1968'de 500.000'e ulaşmıştır.)

Kuveyt nüfusunun karakteristiği büyük sayıda erkek nüfusun iş bulmak ve para kazanmak düşüncesiyle bu ülkeye göç etmesi sonucu, erkek nüfus yüzdesinin (% 62,4), kadın nüfusu yüzdesine nisbetle (% 37,6) büyük oluşudur.

Kuveyt'te dikkati çeken noktalardan birisi de ülkede dilenen insan bulunmayışıdır. Hükûmet muhtaç vatandaşlarına yardım vermektedir. Hükûmetten yardım isteyen muhtaç bir Kuveyt'li Sosyal İşler Bakanlığına mensub görevliler tarafından evinde ziyaret edilir. Bakanlık ilgilisinin görevi, yardım taleb edenin gerçekten muhtaç durumda olup olmadığını tesbit etmek ve Bakanlığa bir rapor vermektir.

Hükûmetçe fakirlere maddi yardım iki safhada yapılır :

a) 11 1/4 dinar (330 TL.) yalnızca bir fakir vatandaş için tefrik edilir. İlâveten, karısı için 3 3/4 (120 TL.) ve her bir çocuğu için de 3 34 K. Dinarı ödenir veya doğrudan doğruya yalnız 30 K Dinarı (900 TL.) muhtaç vatandaşlara ödenir.

b) Muhtaç vatandaşlar parayı alırlarken diğer taraftan Sosyal İşler Bakanlığı ona iş bulmaya gayret eder. Eğer, eğitimi yoksa eğitim imkânı temin edilir. Eğer eğitim için şartları uygun değilse, Hükûmet 200 K.D. (600 TL.) kredi vererek bir dükkân açmasını sağlar. İlk altı ay Hükûmetin nezaretinde çalışır.

Kuveyt Hükûmeti ayni zamanda, Kuveyt'in halihazır geniş eğitim imkânlarından, vaktiyle yararlanamıyan yetişkinlerin eğitimini de plânlamıştır.

Yetişkinler için 21 ana eğitim merkezi halen faaliyettedir.

Gelirleri düşük vatandaşların mesken problemlerini halletmek amacıyla ilk yılda modern tesisatı haiz 10.000 konutun yapılması programlaştırılmıştır. Fakir aile reisleri evlere kavuştuktan sonra borçlarını 25 yılda ayda 11 K.D. (330 TL.) taksitle ödeyeceklerdir.

Kuveyt, daha önce de temas ettiğimiz gibi gün geçtikçe inkişaf eden bir ülke görünüşündedir.

1962 - 1963 itibariyle yıllık petrol gelirinin 170.000.000 Sterling olduğu ilgililerce ifade olunmuştur.

Bu miktar açılan yeni kuyular sonucu artan istihsal ile her geçen gün artmaktadır.

Arazinin çöl karakterinde oluşu sebebiyle Kuveyt'te tarım hiç gelişmemiştir. Tarımın gelişmemesine tesir eden en önemli faktör arazinin daha ziyade petrol üretimi için kullanılmasıdır.

Petrolden elde edilen gelir o kadar büyüktür ki, ülkede her şey dışarıdan ithal edildiği ve sağlık, eğitim, Belediye v.s. gibi bugün için çözüm yolu bulunmuş olan ve halktan bu hizmetlere karşılık bir yükümlülük taleb edilmeyen, yatırımlara rağmen herhangi bir dış borç veya dış tediye açığı bulunmamaktadır.

Petrol endüstrisinin yanısıra hükûmet diğer sanayi kollarını da geliştirmeyi plânlamaktadır.

Ancak, halihazırda başlıca üç sahaya geniş ölçüde yatırım yapılmaktadır :

a) Memleket içi inşaat sektörü.

b) Sosyal refah servislerinin daha da geliştirilmesi.

c) Diğer Arab ülkelerinin ekonomik kalkınmalarına yardımcı olmak amacıyla tesis edilen fona (Kuwait Fund for Arab Economic Development) yardım. Bu fonun rolü, bilhassa son Arab - İsrail Harbinden zarar gören Arab ülkelerine yardım açısından, çok artmıştır.
İlâveten, Kuveyt, Arab yarımasında bulunan ve toplam nüfusu 150.000 ne ulaşan Dubai Sharjah, Himriyah, Ajman, Um - Al - Gaywain, Ras - Al - Khaima ve Fujairah gibi Şeyhliklere de yardım yapmaktadır.

Kuveyt'in para birimi Dinar - K.D. dır. Dünyada değerini koruyabilen bir para birimi olan Dinar 1000 Fils'e bölünmüştür. Dinarın diğer bazı paralar itibariyle değeri şöyledir :

1 K. D.	=	25,20 T.L.
1 K. D.	=	2,80 $ (Dolar)
0,859 Fils	=	1 Sterling
1 K. D.	=	8 Lübnan Lirası

Kuveyt'te esasen canlı olan ticari hayat, özellikle 1960 yılında «Shuwaikh» de inşa edilen limanın hizmete girmesiyle büyük bir gelişme göstermiştir.

Kuveyt'te daha önce de belirttiğimiz veçhile petrol dışında her şey dışarıdan ithal edilmekte ve prensip olarak ithal malları üzerinde % 4 gibi cüz'i bir gümrük vergisi alınmaktadır.

İstihlâk kapasitesi yüksek olan gıda maddeleri, sigara, matbuat, gazete v.s. gibi maddelerden ise hiç gümrük vergisi alınmamaktadır.

Kuveyt'te petrol dışında, endüstriyi ve uzun vadede tarımsal faaliyetleri geliştirme yönünde çalışma ve programlar mevcuttur.

Kuveyt'e ihracaatta bulunmak için bütün dünya ülkeleri gayret sarfetmektedirler.

1962 yılı istatistiklerine göre Kuveyt :

— İstihlâk ettiği şekerin % 50.79 nu Romanyadan,

— İstihlâk ettiği çeliğin % 84.17 sini Belçikadan,

— İstihlâk ettiği kerestenin % 48.64 nü İtalya'dan ithal etmektedir.

Bunun yanısıra, ülkede kullanılan vasıtaların % 63.03 ü A.B.D.'den, % 12 si İngiltere'den % 7 - 13 ü İtalya'dan % 6.51 i Almanya'dan ve mütebaki % 11.33 ü de Japonya, İsveç, Fransa gibi diğer ülkelerden temin edilmektedir.

Son yıllarda Japonya, Kuveyt'e çimento, (memleket ihtiyacının % 50.50 si) kereste, çelik, elektronik ve soğutucu cihazlar, yiyecek maddesi (konserve) otomobil ihraç eden bir numaralı ülke olmuştur.

Japonya'dan, Polonya, Yugoslavya, Belçika, Romanya, A.B.D., İngiltere, Rusya, Batı Almanya, Avustralya, Birleşik Arap Cumhuriyeti, Hollanda ve Lübnan almaktadır.

Kuveyt'te pazar imkânları yaratmak amacıyla sürekli ve metodlu çalışmalara girmiş olan ülkeler arasında, Hindistan, İsveç, Kanada, Danimarka, Portekiz, İspanya, Kızıl Çin, İran, Irak, Aden, Ürdün ve Yunanistan'ı zikredeceğiz.

Türkiye Sergisi devam ederken Avustralya Hükûmeti 1 hafta süreyle Kuveytli iş adamlarına ve tüccarlara açık bulundurulan bir sergi düzenlemiş (Trade Display) ve neticede bir ticaret anlaşması imzalıyarak esas hedefe ulaşmıştır.

Burada şu gerçeği belirtmek yararlı olacaktır. Kuveyt ile ticari ilişki kurabilmenin şartları, ihtiyaçlara uygun, kaliteli ve garantili, ucuz mal teklif etmektir.

Daha önce 1 Şubat 1968 tarihinde açılması kararlaştırılan Türkiye Sergisi, malları Kuveyt'e götüren trenin Gaziantep dolaylarında kara saplanması sebebiyle 2 Şubat 1968 tarihinde, Sanayi Bakanı Mehmet Turgut, Türkiye'nin Kuveyt nezdindeki temsilcisi Beyrut Büyükelçisi İsmail Erez ile Kuveyt Ticaret Veziri ile ilgililerin hazır bulunduğu bir törenle açıldı.

Türkiye Sergisi, şehir merkezine 12 km. uzaklıkta bulunan «Shuwaikh» denilen semtte özel bir yerde hazırlanmıştır.

Ayni yerde daha önce Çin ve Pakistanın da sergi düzenlediği öğrenilmiştir. Türkiye Sergisini takiben 20 Nisan 1968 de Bulgaristan bir sergi düzenlemek için anlaşma yapmıştır.

Türkiye Sergisi büyük bir ilgiye mazhar olmuş ve bilhassa ilk 15 gün gelen ziyaretçi sayısının daha önceki sergilere nisbetle rekor derecesine ulaştığı Kuveyt Sergi personeli tarafından ifade edilmiştir.

Sergi hergün 16.00 dan 21.00 e kadar ve Kuveyt'in resmi tatil günü olan Cuma günleri de sabah 8.00 den 12.00'e kadar ziyarete açık tutulmuş ve satış yapılmıştır. Sergide görev alan personelin sayısı Türkiye'den gelen ve mahallen temin edilen ile birlikte 33'e ulaşıyordu.

Kuveyt Sergisi şimdiye kadar katıldığımız Fuar ve sergiler içinde gerek kapladığı saha (1400 m^2) ve gerekse satışın yer alması özellikleri dolayısiyle başkalık arzetmektedir.

Sergide bilhassa Sümerbank mamûlleri (kumaşlar), süet deri ve giyim eşyaları (özellikle Arapların Şamua dedikleri süet ceketler), Gima maddeleri, valiz, ateşe çantası, havlu, trikotaj işleri, Kuveyt'te soğutucu cihazlara duyulan ihtiyaç sebebiyle buz dolapları, Siirt battaniyesi, çeşitli ağaç, taş, gümüş el sanatları mamûlleri ilk günden ilgiye mazhar olmuş ve satılmıştır.

Bakanlığımız ve diğer teşekküller tarafından gönderilen halılar, İran'ın kalite ve ucuzluk faktörleriyle Kuveyt piyasasını inhisarı altına almış olması dolayısıyla, halılarımızın beklenilen rağbeti görmesini sınırlamış ve gönderilen halılarımızın tamamına yakın bir kısmı geri yollanmıştır.

Malların sevki esnasında, ambalâj yetersizliği sebebiyle bazı malların hasara maruz kaldığı görülmüştür.

Sergide teşhir olunan mallardan satılamayanlarının Türkiye'ye iadesi yerine, bir Kuveyt Firmasına devri için Ticaret Bakanlığı ile Gima temsilcileri tarafından sürdürülen gayretler son anda neticesiz kalmış ve mallar serginin kapanışını takibeden bir haftalık süre içinde ambalâjlanarak Türkiye'ye sevke hazır duruma getirilmişlerdir.

Serginin esas amacı, Kuveytlilere Türkiye'yi tanıtmak ve bu zengin ülke ile şimdiye kadar tesis edilememiş bulunan siyasî - ticarî münasebetlerin kurulmasına yardım etmek olduğundan, satış ve kâr ikinci plânda mütalâa edilmiştir.

Bununla beraber, 22.469.530 Kuveyt Dinarı karşılığı olarak 528.376.21 TL. satış yapılarak yurda döviz olarak transfer edilmiştir.

Sonuç olarak, Kuveyt - Türk Sergisinin imkânlar oranında genel olarak başarılı olduğunu söyliyebiliriz.

Kayda değer önemli bir konuda da Kuveyt zengin bir ülke olduğundan muazzam bir turizm potansiyelinin mevcudiyetidir. Kuveytli ailelerin büyük bir çoğunluğu, bilhassa iklim şartlarının çok ağır olduğu yaz aylarında Avrupa ülkelerine göç etmektedirler. Almanya, İspanya, İtalya, Fransa, Yunanistan, Lübnan Kuveytlilerin en çok rağbet ettiği ülkelerdir.

Turizmin işleriyle yükümlü «Ministry of Guidance and Information» da görevli bir ilgili ile yapılan görüşmemizde, iyi bir propaganda ve tanıtma yapıldığı takdirde dost ve müslüman bir ülke olan Türkiye'ye pek çok sayıda Kuveytli turistin gelebileceği belirtilmiştir.

Her haliyle mükemmel bir pazar olabilme niteliğini taşıyan Kuveyt'te bilhassa, taze meyve ve sebze, yumurta, et, balık, konserve ve her türlü gıda maddeleri, meyve suları ve inşaat malzemesi, renkli fayans banyo takımları, kereste, iyi kalitede kumaş (halen piyasayı İngiliz kumaşları tutmuştur), süet - deri giyim eşyaları, iyi kalitede ayakkabı, trikotaj işleri, valiz, ateşe çantası, taş, gümüş ve ağaç el sanatları mamûlleri, buz dolabı ve bilumum soğutma cihazları, çamaşır makinesi v.b. ihraç etmemiz mümkün görülmektedir.

Dikkatimizi çeken bir husus, otomobil bakımından A.B.D.'nin, Elektronik cihazlar, radyo ve televizyon bakımından da Japonya ile Çin'in Kuveyt piyasasında monopolü elinde tutmasıdır.

Sergi esnasında ziyaretçilere Türkiye hakkında tanıtıcı turistik broşürler dağıtılmış ve filmler gösterilmiştir. Sergi Müdürlüğü, Folklor Ekibi ile Mehter Takımını getirmek için teşebbüse geçmişse de Mehter Takımının gelmesi mümkün olamamış, zayıf bir kadro ile gelen üniversite folklor ekibinin gösterileri oldukça ilgi görmüştür.

Kuveyt'te Turizm Tanıtma Bakanlığınca bir Turizm Bürosunun ve Ticaret Bakanlığınca bir Ticaret Ateşeliğinin kurulmasını tasarladığını öğrenmiş bulunuyoruz. Temennilerimiz bu terebbüslerin bir an önce gerçekleşmesidir.

Söz konusu sergi münasebetlerimizin tesisine öncülük vazifesi görmüştür. Bu başlangıç bilhassa, ticari ve turizm ilişkilerimizin geliştirilmesi yönünden sürekli ve metodlu gayretlerle tamamlanmalıdır. Ancak, bundan sonradır ki, Türkiye Sergisinin başarısı için harcanan maddi ve manevi çabalar esas hedeflerine varmış telâkki edilebilecektir.

Olaylar

Maliye Bakanlığı Muhasebat Gnl. Md. Tayyar Emre, aynı Bakanlık (Müsteşar Yardımcılığı) na; dış görevden Muzaffer Egesoy (Muhasebat Gnl. Md.) lüğüne, Zeki Toker ve Şadi Özer ise (Hazine Gnl. Md.) lüklerine; Hazine Gnl. Md. Ahmet Tufan Gül (Washington İktisadî İşbirliği Heyet Bşk.) lığına;

Eski valilerden Eşref Ayhan (Nevşehir), Mülkiye Müfettişi Mahmut Polat (Van), İstanbul Vali Mua. Kemal Öztürk (Bingöl), Bursa Vali Mua. Suat Etemoğlu (Siirt), Ankara Vali Mua. Tekin Alp (Kırşehir), İskenderun Kay. Nazım Diniz (Urfa) Valiliklerine;

atanmışlardır.

S.B.F. Devletler Hususî Hukuku Profesörü Dr. İlhan Onat, Siyasal Bilgiler Fakültesi Dekanlığına seçilmiştir.

Ziraat Bankası Genel Sekreteri Zekeriya Turgay, aynı teşekkül Genel Müdür Muavinliğine; Toplum Zabıtası Müdürü Erdoğan Alıveren Emniyet Gnl. Md. Muavinliğine; İstanbul Em. Md. Mua. İbrahim Ural, Ankara Emniyet Müdürlüğüne;

atanmışlardır.

Kendilerini tebrik eder, başarılar dileriz.

★ ★

İçişleri Bakanlığının bir türlü çıkamıyan ilkbahar ve yaz kararnameleri nihayet (Kasım) ayında çıkmış bulunuyor. Bu kararnameler ile vali, vali muavini, kaymakam ve hukuk işleri müdürleri arasında geniş nakiller yapılmış ve bulundukları derecelerdeki hizmetlerini dolduran meslekdaşlar uzun zamandır bekledikleri tayinlerini öğrenmişlerdir.

Bir büyük tayin kararnamesinde birbiriyle irtibatlı kimselerin olması ne kadar tabiiyse, bunu tek kararnameye sıkıştırmaya çalışarak ilkbaharda yapılması gereken bir tayini kışa kadar geciktirmek de o kadar gayri tabiidir.

Geçen yıl da aynı hata yapılmış ve yine pek çok arkadaş, aylarca, bitirdiği mahrumiyet yerinde fazladan beklemiş, yine pek çoğu yaz ayında gidip yerleşebileceği hizmet yerine, ancak kışın, odun ve kömürünü alıp sonra satarak, çamur içinde gidebilmiştir. Eşi memur, hele öğretmen olanların ne yaptığını sormak ise, insana sadece azap vermektedir.

Kaymakam Nakil ve Tayin Yönetmeliğini, bir yıl ara ile, sayın meslek yetkililerine tekrar hatırlatırız.

★ ★

Geçen sayıda tetkik ettiğimizi bildirdiğimiz Araç'da zuhur eden müessif olayı, Türk İdareciler Derneği ile birlikte, mahalline yolladığımız Mülkiyeli Avukat 1949 mezunu Sayın Fuat Kıvanç vasıtasiyle aydınlatmış bulunuyoruz.

Tetkikatımızda, olay, Türk köyünün ve köylüsünün müzmin su davası ve halkımızın bazı konulardaki fevri hareketinin üzücü bir neticesi şeklinde görülmüştür.

★ ★

Alaca Kazasındaki Atatürk büstü sebebiyle meydana gelen olay ise farklı bir durum arzetmektedir. Cumhuriyet ilân edileli 45 yıl olduğu halde, bazı geri çevre ve şahıslarca eskinin özleminin duyulduğu bir gerçektir. Bu özlem, hiç bir zaman gerçekleşme şansı olmadığı halde, cahil kimselerce zaman zaman su yüzüne çıkarılmakta ve kamu oyunu işgal etmektedir.

İşte, Alaca'daki Atatürk Büstünün konulacağı yer dolayısiyle meydana gelen olay bu kabil bir olaydır. Ancak, olayda Kaymakam Yener Ünlüer'in gösterdiği medenî cesaret ve azim de, Cumhuriyet nesli için övünülecek değerdedir.

Mülkiyeliler Birliği olay sırasında takdirlerini bildirdiği genç ve idealist kardeşini, bir kere daha huzurunuzda tebrik eder.

★ ★

İrfan Yuvamız Mülkiyenin 109. kuruluş yıldönümü Balo'su, Mülkiyeliler Birliğince, 4/Aralık Çarşamba gecesi Büyük Ankara Oteli salonlarında verilmiştir. Seçkin bir davetli kitlesinin iştirak ettiği balo, geç saatlara kadar devam etmiş ve «Başka Bir Aşk İstemez..» 'in nağmeleri ile dans eden topluluk geçmiş günlerin tatlı hatıralarıyla felekten bir gece daha çalmışlardır.

İstanbuldaki Mülkiyeliler de, aynı gece, kuruluş yıldönümünü Bebek Gazinosunda neş'eyle kutlamışlardır.

★ ★

İyi ve hayırlı teşebbüslere yardımıyla tanınmış olan ağabeyimiz Sayın Mehmet Ali Tuzcuoğlu, 2. Binamızın orta katında tesis edilecek kütüphane ve konferans salonunun yapımı için 35.000.— TL. daha teberrü etmiş bulunuyor.

Dekoratör - Mimar Suphi Kaner'in çizdiği projeye göre yapılmakta olan kütüphane ve konferans salonu yıl başından evvel açılmış olacaktır.

★ ★

10/Kasım'da Birlik Lokalinde, bir hafta müddetle, (Atatürk ve Öyküsü) adıyla bir resim sergisi tertiplenmiştir. Atatürkün grup resimlerinden seçtiği enteresan pozlarını karakalemle büyütmek suretiyle o ânı canlandırmada üstat hale gelen genç kardeşimiz Erdal Erden, bu sefer Atatürkü, Millî Mücadele ve Devrimler esnasındaki esprisiyle, bir kompozisyon halinde ifade etmiş bulunmaktadır.

Aynı Ressamın 4/Aralıkta yine Birliğimiz Salonlarında açtığı (Mülkiyeli Şehitler) resim sergisi hakkında gelecek sayımızda geniş bilgi vereceğiz.

3 Ayın Konuları

A. A.

Özel okulların hududu sorunu.

Özel Yüksek Okullar memleketimiz için yeni problemlere yol açma istidadı göstermektedir. Her yıl sür'atle artan ve Yedek Subay olma hakkı ellerinden alındığı için Üniversiteye koşan Lise mezunlarına, nisbeten sızıltısız yer bulma imkânı yarattığı için ilk anlarda nazarî tenkitlerden ötede bir mahzuru görülmeyen «Özel Yüksek Okullar», çeşitli mahzurları ortaya çıkıp, hatta bir kısmının apartıman katlarında çok iptidaî tarzda çalışmaları görüldükten sonra kamu oyundaki tenkitler birden sertleşmeye başlamıştır.

Zamanla, müteşebbisler tenkit edilen noktaları düzeltecekleri yerde, hiç birşey yokmuş gibi davranınca, bu sefer kamu oyunun projektörleri daha derin noktalara çevrilmiş ve görülmüştür ki, esasda da bazı mahzurlar mevcuttur. Meselâ, Üniversitede istediği fakülteye giremeyecek durumdaki bir çocuk, maddî durumu müsaitse, fırsat eşitliğini bir anda atlayabilmekte ve istediği «Özel Okula» girip, rahatça sınıf da geçebilmektedir. Mezun olurken de resmî okullarda imtihan zorunluğu olmadığı için, giriş ve çıkış, bir nevi ticarethane olan Okul yöneticilerinin insafına kalmaktadır.

Bu ve bunu gibi temelde yatan ve (625) sayılı Kanun çıkarken pek üzerinde durulmayan konular, bu sefer (Özel Hukuk) ve (Özel Siyasal Bilgiler) Okulu teşebbüsleri ile bir kere daha suyun yüzüne, fakat daha sert şekillerde çıkmış bulunuyor. Gerçekten de, bazı meslekler, giriş ve çıkışları ile öğretim şekilleri sıkı bir kontrola bağlandığı, resmî Fakültelerde sağlanan maddî ve eğitim şartları aynen yerine getirildiği takdirde belki özel okulun konusu olabilir. Dişçi, eczacı, ticaret okulları gibi.. Fakat, bir kısım meslekler, bünyelerinde taşıdıkları özellikler dolayısiyle, hiç bir zaman özel faaliyet sahası yapılamazlar; yapıldıkları takdirde Devletin vasfı değişmeye yüz tutar. Meselâ, (Ordu), (Adalet Makanizması), (Mülkiye Âmirleri), (Zabıta) gibi.. Bu noktadan hareketle diyebiliriz ki; Özel Harp Okulu, Özel Hukuk, Özel Siyasal Bilgiler, Özel Polis Enstitüsü olamaz!.

İşte, bazı kimseler bu gerçeği görmemeyi tercih ederek, Özel Hukuk ve Özel Siyasal Bilgiler ile bir adım daha atmak istemiş bulunuyorlar.

Sayın Prof. Dr. Lütfü Duran ve Prof. Dr. Edip Çelik tarafından İstanbul'da Özel Siyasî İlimler Okulu açmak için yapılan müracaat, Millî Eğitim Bakanlığının red cevabı üzerine, ilgililerce Danıştaya intikal ettirilmiş ve 20/3/1968 tarihinde 68-607 sayılı Kararla reddedilmiş bulunuyor (x)

Aynı şekilde Özel Hukuk için yapılan müracaat da yine 12. Daire tarafından reddedilmiştir. Fakat birkaç yıl evvel 8. Daireden alınmış olumlu bir karar sebebiyle, Danıştayın iki dairesi arasında görüş farkı hasıl olmuştur.

Gelecek sayımızda bu hususta geniş bir inceleme yazısı ile sizleri aydınlatacağız.

(*) **(Danıştay 12. Dairesinin yukarda zikri geçen Kararının özeti)**

Devlet statüter bir durum arzeden özel öğretim sorununu, amnenin istifadesine en uygun şekilde düzenlemek zorundadır. Halen özel okulların açılmasını tanzim eden, 789 sayılı Maarif Teşkilâtına dair kanun ile, 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu ve 23 Şevval 1333 tarihli Mekâtibi Hususiye Talimatnamesi vardır.

789 Sayılı Kanunun 3 ve 4 üncü maddelerinde; Türkiye'de, hiç bir mektebin Maarif Vekâletinin ruhsat ve muvafakattı alınmaksızın açılamayacağı hükmü yer almakta ve 23 Şevval 1333 tarihli Talimatnamenin 31 inci maddesinin son fıkrasına göre de; bitirme imtihanlarının verilebileceği bir resmî okulun bulunması şartı öngörülmektedir. Ayrıca 625 sayılı Kanunun 2 nci maddesinde: Özel Öğretim Kurumlarının Millî Eğitim Bakanlığının denetim ve gözetimi altında olduğu ve 3 üncü maddesinde de: Özel Öğretim Kurumu açabilmek için önce kurum açma izninin alınacağı, özel öğretim kurumu açma izninin verilebilmesi için de gerekli şartların tüzükle belirtileceği hükmü yer almıştır. Ancak Kanunun belirttiği tüzüğün henüz hazırlanarak yürürlüğe girmemiş olması, idarenin özel öğretim kurumlarının açılması hususunda, kamu yararına uygun olarak subjektif kararlar almasına mani teşkil edemez. Aksi takdirde hizmet hiç ifa edilmemiş veya eksik yapılmış olur.

Yukarıda açıklanan sebepler muvacehesinde; 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununda resmî bir benzeri bulunması şartının aranması hususunda bir hüküm yer almamış olduğundan bahisle, açılması istenen Siyasal Bilgiler Okuluna izin verilmesinin gerektiği yolundaki davacı iddiasının kabulüne imkân bulunmamaktadır.

Bu sebeplerle Fakülte tedrisatı yapılan ve başkaca benzeri resmî okulu bulunmayan İstanbul'da, Özel Siyasi İlimler Okulunun açılmasına izin verilmemesi yolundaki muamelede bir kanunsuzluk bulunmadığından davanın reddine...

Petrolden Birçok Maddeler İstihsal Edecek Olan

Petkim

ve Türkiye'de Petro - Kimya Sanayii

Petrokimya Nedir?

Adından da anlaşılacağı üzere petrokimya ile iki sanayi bir araya gelmiş olmaktadır; Petrol ve Kimya. Bu sanayi genel bir tarifle, kimyasal maddelerin petrolden üretilmesi olarak kabul edilebilir. Birçok sentetik maddenin (buna sayısız diyebiliriz) istihsali bu yoldan mümkündür. Hatta bir maddenin üretimi için çeşitli yollar mevcuttur. Ancak ekonomik faktörler üretim metodlarının seçiminde başlıca etkendir.

Bu sanayiin gelişmesinde 2. Dünya Harbi esnasında tabiî ham madde ikmâl yollarının kesilmesi, kömüre dayanan kimya sanayiinin teknik ve ekonomik faktörler muvacehesinde talebi karşılayamıyacak hale gelmesi mühim rol oynamıştır. Bundan başka petrol tabiî gazın, kimyevî maddelerin istihsalinde ham madde kaynağı olarak temayüz etmesine; mezkûr maddelerin istihsalini ve daha fazla olarak piyasaya arzını, moleküller strüktürlerin değiştirilmesi tekniğindeki gelişmeye de bağlamak mümkündür. Bu suretle birçok sentetik maddenin üretilebilmesi sağlanmıştır. Bu sentetik maddeler de yeni pazarlama ve uygulama sahalarının gelişmesini mümkün kılmıştır. Bilhassa ;

Plâstikler,
Sentetik kauçuklar,
Deterjanlar,
Sentetik elyaf,
Ziraî mücadele ilâçları,
Boyalar,
Muhtelif sınaî alkoller,
Karbon siyahı,
Sentetik gübre...

Petrokimya sanayiinin gelişen kolları olmuştur.

Bu maddelerin özelliği çok geniş tatbikat sahası bulmaları, günlük hayatımızda ihtiyaçlarımızın karşılanmasına ekonomik olarak cevap vermeleridir. Bu sebepten ötürü, toplumun yaşama seviyesinin yükselmesinde çok önemli rolleri vardır.

Şayet özetleyecek olursak, petrokimya sanayiinin gelişmesinde başlıca şu hususlar mühim rol oynamıştır :

— Petrol ve tabiî gaz'dan kömüre oranla daha saf kimyevî maddeler üretilebilmesi,

— Petrol rafinasyonunda, normal veya özel proseslerle diğer kaynaklara oranla çeşitli müştakların elde edilmesi,

— Petrol ve tabiî gaz kaynaklarının kömüre nispetle daha fazla mevcut olmaları,

— Bazı maddelerin petrol ve tabiî gaz yoluyla daha ucuza elde edilmesi,

— Petrol şirketlerinin kimyasal faaliyetlere geçmesi, operationlarının entegrasyonunda elde ettikleri teknik ve ekonomik faydalar ise diğer bir gelişme faktörü olmuştur.

Türkiye'de Petrokimya Sanayii :

Memleketimize gelince, Türkiye'de petrokimya sanayiinin kurulmasına âmil olan sebepler de şunlar olmuştur :

— Son yıllarda işletmeye açılan rafinelerle petrol kimyası sanayiinde kullanılabilecek ham madde yurt içinde elde edilir duruma gelmiştir. Bu ham maddeyi değerlendirmede ise, petrol kimyası sanayii ihraç veya diğer kullanma yerlerine nazaran üstünlük göstermektedir.

—Kimya sanayii ürünlerine talep sür'atle artmaktadır. Potansiyel pazar bu sanayiin asgarî ekonomik kapasite üstünde bir kapasite ile kurulmasına yeterlidir.

— Petrokimya sanayii petrol ameliyelerinin bir bakıma nihaî halkalarından biri olarak farzolunursa, uygun şekil ve idare altında kurulması suretiyle millî petrol sanayiinin inkişafını teşvik edici olacaktır.

Bu sanayiinin kurulabilmesi ve işletilebilmesi için lüzumlu teknik bilgi ve yetişmiş elemanlar yurt içinde mevcuttur. Tecrübe eksikliğinden sıkıntı çekilebilir; bunu gidermek özel araştırmalardan faydalanabilmek, yani «lisans ve knowhow» anlaşmaları yapmak suretiyle mümkündür.

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Plânı, yukarıdaki imkân ve avantajları gözönünde tutarak bu sanayiin kurulmasına yıllık programlarında öncelik vermiştir. Nitekim kimya sanayii üretim hedefleri arasında ;

— Temel kimya sanayii kurulması,

— Tasarlanan gelişmenin büyük ihtiyaç göstereceği çeşitli plâstiklerin bol türleri olan rafineri ürünlerinden elde edilmesi,

— Giyim sanayiinde kullanılan sun'î lifli maddelerin tüketiminin yerli üretimle karşılanması,

— Dış ülkelerden getirilen ve birçok döviz harcamalarına sebep olan maddelerin üretimi yoluna gidilmesi, yer almıştır.

Nitekim bu sanayiler başka bazı maddelerin üretimine yol açacağı gibi ara ürün olarak bazı maddelerin elde edilmesini de mümkün kılacaklardır.

Petkimin Kuruluşu ve Petrokimya Kompleksinin Mahiyeti :

Yukarıdaki hedefler göz önüne alınarak 3 Nisan 1965 tarihinde Petkim Petrokimya A.Ş. kurulmuş ve memleket ekonomisinin ihtiyaçlarını kapsayacak en uygun mallar seçilerek proje çalışmalarına başlanılmıştır.

Bu projenin hedefi iki safhalı olmak üzere şöyledir :

Plâstik ilkel maddeleri :

Polivinil klorür	26.000 ton/yıl — 63.000
Polistiren	15.000 ton/yıl —
Polietilen	12.000 ton/yıl — 24.000

Deterjan ilkel maddesi :

Dodesil Benzol	10.000 ton/yıl —

Kauçuk sanayii ilkel maddesi :

Karbon siyahı	15.000 ton/yıl — 30.000
Sudkostik	20.000 ton/yıl — 40.000

Yukarıda verilen rakamların tevsi çalışmalarına başlanılmıştır. Kompleksin tesis işleri büyük bir hızla yürütülmektedir. Kurulmakta olan fabrikalar 1969 yılı ortalarından itibaren ürünlerini piyasaya arzedecektir. Bu arada bu sanayide İkinci Beş Yıllık Plân devresinde yatırım seviyesi 2, milyonu bulacak şekilde çalışmalara geçilmiştir. Ele alınan projeler sentetik kauçuk ve iki sentetik elyaf cinsi ham maddeleridir.

Üretim Programı :

POLİETİLEN :

Şirketimiz, Türkiye piyasasında kullanılan plâstik ham maddelerinin büyük bir kısmını teşkil eden polietileni, granül, kompound, masterbatch ve toz halinde renkli ve renksiz olarak çeşitli kullanışlara uygun tiplerde piyasaya arzedecektir.

Kullanılma Sahaları :

Film ve levha,
İnjeksiyon kalıplama,
Tel, Kablo kaplamaları,
Üfleme ve kalıplamayla çeşitli eşyalar,
Tüp ve boru,
Kâğıt, kumaş, metal kaplamaları,
Rotasyonel kalıplama.

POLİVİNİLKLORÜR :

Çok değişik kullanma sahaları bulunan polivinilklorür başlıca emülsiyon, süspansiyon ve kopolimer tiplerinde, toz, granül, kompound ve kopolimer tiplerinde, toz, granül, kompound ve masterbatch hallerinde renkli ve renksiz olarak piyasaya arzedilecektir.

Kullanılma Sahaları :

Film ve levha,
Döşeme kaplanması,
Diğer Fleskbil ve Rijit ekstrüzyonlar,
Tel ve kablo kaplaması,
Boru ve profil,
Kumaş ve kâğıt kaplama,
Ayakkabı,
Diğer muhtelif injeksiyon kalıplamaları,
Termoformaj
Üflemeyle kalıplama,
Kalenderleme.

POLİESTİREN (PS) :

Polistiren, Petkim Petrokimya A.Ş. tarafından ikinci safha ürünü olarak 1970 yılında başlıca genel maksat ve antişok tiplerinde, renkli ve renksiz olarak, opak, granüle ve köpük imâline uygun piyasaya arzedilecektir.

Kullanılma Sahaları :

Film ve levha,
Kap ve plâka,
İnjeksiyon kalıplama,
Ayakkabı ve taban ökçesi,
Kâğıt ve kumaş kaplamaları,
İzolant ve köpüklü levha,
Aydınlatmada kullanılan malzemeler.

DODESİL BENZOL :

Kullanılma Sahaları :

Kauçuk takviye maddesi olarak,
Plâstikler için takviye maddesi olarak,
Boya maddesi olarak,
Matbaa mürekkebi imâlinde,
Emaye ve vernik yapımında,
Daktilo şeridi ve karbon kâğıdı imâlinde,

SODYUM HİDROKSİT :

Kullanılma Sahaları :

Sodyum hidroksit,
Sabun sanayii,
Suni ipek sanayii,
Kâğıt sanayii,
Bitkisel yağ sanayii,
Deterjan sanayii,
Çeşitli kimya sanayii.

AKRİLONİTRİL :

Kullanılma Sahaları :

Sentetik elyaf ham maddesi,
Sentetık kauçuk ham maddesi,
Plâstik ham maddesi,
Kâğıt endüstrisi,
Organik sentezler.

SENTETİK KAUÇUK :

Lâstik ve kauçuk konfeksiyon sanayileri ham maddesi :

DMT
Poliester elyaf ve iplik ham maddesi.

KARPOLAKTAM :

Nylon iplik ve elyaf ham maddesi.

FTALİK ANHİDRİD :

Boya sanayii ve plstifiyan ham maddesi

(Mülkiye — 50)